

Møte tirsdag den 20. februar 2007 kl. 10President: *Thorbjørn Jagland*

Dagsorden (nr. 53):

1. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag fra Jørgen Kosmo, Inge Lønning, Lodve Solholm, Ågot Valle, Odd Holten, Berit Brørby og Carl I. Hagen om endringer i Grunnloven §§ 20, 30, 86 og 87 og nye §§ 15 og 82 (Riksretten) (Innst. S. nr. 94 (2006-2007), jf. Dokument nr. 12:1 (2003-2004) og Dokument nr. 19 (2003-2004))
2. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Carl I. Hagen, Inge Lønning, Berit Brørby, Lodve Solholm og Ågot Valle om endringer i Stortingets forretningsorden (behandling av saker om konstitusjonelt ansvar) (Innst. S. nr. 107 (2006-2007), jf. Dokument nr. 8:20 (2006-2007))
3. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag fra Jørgen Kosmo, Berit Brørby, Siri Hall Arnøy, Olav Gunnar Ballo og Kjell Engebretsen om endringer i Grunnloven §§ 17, 49, 73, 74 og 76-78 med sikte på å oppheve inndelingen av Stortinget i to avdelinger (Odelstinget og Lagtinget) (Innst. S. nr. 100 (2006-2007), jf. Dokument nr. 12:14 (2003-2004))
4. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag fra Åse Gunhild Woie Duesund, Dagrun Eriksen og Per Steinar Osmundnes om ny § 95 a i Grunnloven. (Vern av liv) (Innst. S. nr. 95 (2006-2007), jf. Dokument nr. 12:11 (2003-2004))
5. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag fra Ågot Valle og Siri Hall Arnøy om ny § 110 d i Grunnloven (retten til bolig) (Innst. S. nr. 99 (2006-2007), jf. Dokument nr. 12:18 (2003-2004))
6. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om embetsutnemningar m.m. 1. juli 2005-30. juni 2006 (Innst. S. nr. 111 (2006-2007), jf. St.meld. nr. 10 (2006-2007))
7. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om statsrådets protokoller for tidsrommet 1. januar–30. juni 2006 (Innst. S. nr. 112 (2006-2007))
8. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens oppfølging av forvaltningsrevisjoner behandlet av Stortinget (Innst. S. nr. 113 (2006-2007), jf. Dokument nr. 3:1 (2006-2007))
9. Referat

Presidenten: Representantene Trond *Helleland*, Leif Helge *Kongshaug* og Trine Skei *Grande*, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

- Det foreligger fire permisjonssøknader:
- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om sykepermisjon for representanten *Silvia K. Kosmo* fra og med 20. februar og inntil videre
 - fra Senterpartiets stortingsgruppe om sykepermisjon for representanten *Ola Borten Moe* fra og med 20. februar og inntil videre
 - fra representanten *Jan Petersen* om permisjon tirsdag 20. februar for å delta i møte i NATO-parlamentarikerforsamlingen i Brussel
 - fra representanten *Dagfinn Høybråten* om permisjon i tiden fra og med 20. februar til og med 22. februar for i samarbeid med Norad å besøke vaksineprosjekter i Malawi samt delta i demokratikonferanse i Nairobi
- Disse søknader foreslås behandlet straks og innvilget. Det anses vedtatt.

Fra første vararepresentant for Sør-Trøndelag fylke, Trond Nylende *Jære*, foreligger søknad om å bli fritatt for å møte i Stortinget under representanten *Ola Borten Moes* permisjon, på grunn av sykdom.

Denne søknad foreslås behandlet straks og innvilget.

– Det anses vedtatt.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:
 - For Akershus fylke: *Cathrin Bretzeg*
 - For Rogaland fylke: *Kjell Arvid Svendsen*
 - For Sør-Trøndelag fylke: *Randi Sollie Denstad*
 - For Vestfold fylke: *Tom Strømstad Olsen*
2. *Cathrin Bretzeg* og *Randi Sollie Denstad* innvelges i Lagtinget for den tid de møter for henholdsvis representanten *Jan Petersen* og representanten *Ola Borten Moe*.

Presidenten: *Cathrin Bretzeg*, *Kjell Arvid Svendsen*, *Randi Sollie Denstad* og *Tom Strømstad Olsen* er til stede og vil ta sete.

Valg av settepresident

Presidenten: Presidenten vil foreslå at det velges en settepresident for Stortingets møter i dag og for resten av inneværende uke – og anser det som vedtatt.

Presidenten vil foreslå *Sigvald Oppebøen Hansen*. – Andre forslag foreligger ikke, og *Sigvald Oppebøen Hansen* anses enstemmig valgt som settepresident for inneværende ukens møter.

Statsråd *Knut Storberget* overbrakte 4 kgl. proposisjoner (se under Referat).

Presidenten: Før vi går til dagsordenen, vil presidenten opplyse om at det blir navneoppsett når det gjelder sakene nr. 1 og 3, men det blir først på slutten av møtet. Det er jo en historisk dag vi har foran oss i forbindelse med behandlingen av disse grunnlovsforslagene.

S a k n r . 1

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag fra Jørgen Kosmo, Inge Lønning, Lodve Solholm, Ågot Valle, Odd Holten, Berit Brørby og Carl I. Hagen om endringer i Grunnloven §§ 20, 30, 86 og 87 og nye §§ 15 og 82 (Riksretten) (Innst. S. nr. 94 (2006-2007), jf. Dokument nr. 12:1 (2003-2004) og Dokument nr. 19 (2003-2004))

S a k n r . 2 *

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Carl I. Hagen, Inge Lønning, Berit Brørby, Lodve Solholm og Ågot Valle om endringer i Stortingets forretningsorden (behandling av saker om konstitusjonelt ansvar) (Innst. S. nr. 107 (2006-2007), jf. Dokument nr. 8:20 (2006-2007))

Carl I. Hagen (FrP) [10:04:33] (ordfører for sakene nr. 1 og 2): Det er, som stortingspresidenten nettopp sa, en historisk dag i dag. Det ligger an til at Grunnloven blir endret på viktige områder, slik at Riksretten igjen blir gjort brukelig – for å bruke uttrykket fra tidligere statsminister Kåre Willoch i et grunnlovsseminar for noen dager siden – og det blir gjort betydelige endringer i riksrettsystemet, som gjør at Riksretten igjen blir brukelig.

Parlamentarismen blir også ført inn i den skrevne grunnlov. Man har regnet at parlamentarismen har vært konstitusjonell sedvane, men den tas nå også inn i den formelle grunnlov.

Til sist blir opplysningsplikten fra Regjeringen og Regjeringens medlemmer overfor Stortinget grunnlovsfestet, hvis den enstemmige innstillingen får tilslutning fra et flertall på to tredjedeler ved voteringen i dag.

Drøftelsene om riksrettsinstituttet har pågått i mange år og var vel også en av årsakene til at det ble nedsatt et bredt politisk utvalg for noen år siden, det såkalte Frøiland-utvalget, som vurderte Stortingets kontroll med forvaltningen. Et av resultatene av debatten om Innst. S. nr. 210 for 2002-2003 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen i saken etter Frøiland-utvalgets innstilling var at daværende stortingspresident Jørgen Kosmo tok et initiativ til å få opprettet et utvalg som fikk som mandat å utrede alternativer til riksrettsordningen og formulere alternative grunnlovsforslag. Det ble oppnevnt et utvalg bestående av stortingspresident Jørgen Kosmo, undertegnede samt de eksterne medlemmene Stortingets ombudsmann for forvaltningen Arne Fliflet, professor Bjørn Erik Rasch og tidligere høyesterettsjustitiarius Carsten Smith.

Kosmo-utvalget utarbeidet i henhold til mandatet et komplett nytt forslag til riksrettsordning. Det ble fremmet som grunnlovsforslag av de daværende medlemmene i presidentskapet og er behandlet av kontroll- og konstitusjonskomiteen.

Komiteen slår fast at det er riktig å beholde Riksretten som en særdomstol for et avgrenset konstitusjonelt ansvar

og støtter de forslag som er fremsatt, både når det gjelder organisering og ansvarsgrunnlag. Riksretten vil forankres i dagens parlamentariske system, og vi er enig i vurderingen av behovet for å bygge ned de sider ved den tidligere ordning – altså dagens ordning – som knytter straffansvar til svært vidtfavnende og utpreget politiske vurderingstemaer.

Det presiseres også i forslaget til Grunnloven § 86 og i den følgende ansvarlighetslov at det konstitusjonelle ansvar avgrenses til brudd på konstitusjonelle plikter som påhviler statsråder, stortingsrepresentanter og høyesterettsdommere. Komiteen slår derfor fast at det er en innskrenkning i det ansvar som påtales ved Riksretten, i forhold til dagens system.

Når det gjelder Riksrettens sammensetning, er det en betydelig endring. I dag er det høyesterettsdommere og lagtingsmedlemmer som utgjør Riksretten. Det er også slik at riksrettssaker føres i stortingsbygningen, i lagtings salen, og det er Odelstinget som er påtalemyndighet. Det betyr at hvis det skulle reises en sak for Riksretten, vil mange hevde at da lammer man Stortingets ordinære virksomhet. Derfor blir det en voldsom hendelse hvis det skulle reises en sak.

I forslaget endres sammensetningen og påtalemyndigheten. Den nye riksretten vil bestå av seks stortingsoppnevnte medlemmer og fem høyesterettsdommere, med høyesterettsjustitiarius som president – til erstatning for den gamle, hvor det var Lagtingets president som var formann. For Høyesterett vil det være etter ansiennitet i Høyesterett, mens de stortingsoppnevnte medlemmene vil bli oppnevnt på ordinær måte, som når Stortinget foretar valg til komiteer, utvalg og posisjoner. Det er grunn til å anta at de seks medlemmene oppnevnt av Stortinget ofte vil kunne være tidligere stortingsrepresentanter med betydelig erfaring og sannsynligvis også en viktig politisk karriere bak seg. Det vil være opp til Stortinget og gruppene om slik oppnevning skjer.

Det blir altså en mindre riksrett, men det er fortsatt et flertall i Riksretten som kommer fra Stortinget, ved at det er seks stortingsoppnevnte medlemmer og fem høyesterettsdommere. Det vil også være vararepresentanter for de stortingsoppnevnte medlemmene, dersom noen av en eller annen grunn er inhabil i en sak, eller av en annen grunn ikke kan gjennomføre saken. I Høyesterett vil det være ansiennitetsprinsippet som følges, hvis det der skulle være inhabilitet.

Tidligere har det vært Odelstinget som vært påtalemyndighet, og som reiser sak etter at den har vært forberedt i en egen protokollkomite i henhold til Stortingets forretningsorden. Det vil nå bli endret slik at påtalemyndigheten formelt vil være Stortinget, mens det i praksis vil være en ansvarskommisjon som gjør mye av det konkrete arbeidet, og også forventes å bistå Stortinget hvis det skulle bli reist en sak.

Ansvarskommisjonen vil også være en permanent oppnevnt kommisjon som vil kunne tre i kraft og undersøke, etterforske en sak dersom det blir vedtatt av Stortinget at en slik undersøkelse skal gjennomføres. Med mindre stortingsflertallet henlegger en sak eller med en

* Se opplysning fra presidenten, side 2001.

gang beslutter å reise tiltale, vil det være tilstrekkelig at en tredjedel av Stortingets medlemmer vedtar at ansvarskommisjonen skal sette i gang undersøkelser eller etterforskning av et sakskompleks som muligens kan medføre at det reises tiltale. Denne ansvarskommisjonen vil også arbeide uavhengig av Stortinget og vil ikke påføre Stortinget noen komplikasjoner, slik at Stortingets ordinære arbeid helt fra begynnelsen av kan fortsette uhindret av at man vurderer å reise spørsmålet om konstitusjonelt ansvar.

Ansvarskommisjonen skal så legge frem sin innstilling for Stortinget, og den må konkludere med at det enten bør reises sak, eller så bør det ikke reises sak. Da er det Stortinget ved vanlig flertallsvedtak som eventuelt avgjør at sak skal reises. Det er også laget et lovsystem for hvorledes dette skal gjennomføres.

Henvendelser til Stortinget om å reise riksrett kommer i dag til Presidentskapet. Av og til blir de automatisk bare henlagt fordi det er åpenbart at de ikke kan føre frem. Denne funksjonen med å ta imot disse henvendelsene vil bli flyttet til Stortingets kontroll- og konstitusjonskomite. Myndigheten der vil være den samme. Man kan henlegge fordi det er åpenbart at det som hevdes, ikke kan føre til noen tiltale. Hvis da en tredjedel av Stortingets kontroll- og konstitusjonskomite mener at her bør man etterforske, undersøke og vurdere, så kan en tredjedel av Stortingets kontroll- og konstitusjonskomites medlemmer fremme innstilling om det til Stortinget. Her er det altså mindretallsrettigheter – i form av en tredjedel – både under komiteens forberedelsesarbeid og i stortingsalen, med mindre stortingsflertallet øyeblikkelig konkluderer med at intet skal skje, eller at det skal tas ut tiltale. Dette er en fortsettelse av de mindretallsrettigheter i Stortingets kontrollvirksomhet som ble innført for noen år siden. Bakgrunnen for mindretallsrettighetene er selvsagt at hvis det er en flertallsregjering, som vi nå har, vil et slikt flertall i Stortinget kunne blokkere en del kontrollarbeid, og det var det et samlet storting som ikke fant hensiktsmessig eller fornuftig i et demokrati. Derfor er det akkurat på kontrollvirksomheten gitt mindretallsrettigheter, noe som også en samlet komite ønsker å videreføre når det gjelder riksrettsystemet.

Det er altså en slags beskrivelse av det nye systemet til erstatning for det gamle når det gjelder Riksrettens sammensetning og hvem som skal være påtalemyndighet. Hvis dette blir vedtatt, er dette en av grunnene for at man kunne gjøre noe med Odelstinget og Lagtinget. Så i realiteten er forutsetningen for å votere i sak nr. 3 at forslagene i sak nr. 1 blir vedtatt, nemlig at man for riksrettsformålet ikke lenger trenger odelsting og lagting.

Kosmo-utvalget fant i sine drøftelser ut at når man skulle gjøre omfattende endringer i Grunnloven, kunne det også være på sin plass å grunnlovfeste parlamentarismen. Det er et forslag som en samstemmig kontroll- og konstitusjonskomite slutter seg til, om å innføre i § 15 i Grunnloven en plikt for regjeringen til å søke avskjed og for Kongen en plikt til å innvilge søknaden etter et mistillitsvotum. Det er altså en innføring av det parlamentariske prinsipp inn i Grunnloven.

Det gjøres en endring når det gjelder benådning, for å få samsvar med det normale, at også en person som har mottatt en straff i Riksretten, skal kunne benådes. Slik er det ikke i dag. Her er innstillingen at Kongen kan benåde også en som er straffet for Riksretten, men det skal være med Stortingets samtykke.

Det gjøres også en endring i Grunnloven § 30, ved at man fjerner kriteriet «øiensynlig er skadelig for Riget» i Grunnloven, som bygger på et straffansvar, som er svært vidtfaavnende og utpreget politiske vurderingstemaer. Det føres altså ikke videre. For det er sannsynligvis et politisk omstridt spørsmål om det er noe en statsråd gjør, som «øiensynlig er skadelig for Riget». Det kriteriet faller da bort.

Det er også forslag om en grunnlovsfesting av opplysningsplikten. Opplysningsplikten er det mye litteratur om, men ikke så mange håndfaste rettsregler, selv om enkelte deler av ansvarlighetsloven vel kan sies å inneholde en del når det gjelder opplysningsplikten. Kosmo-utvalget fremmet forslag om, og det er det en samstemt kontroll- og konstitusjonskomite som slutter seg til, at den konstitusjonelle sedvaneretten også føres inn i den skriftlige grunnloven.

Jeg kan vel også nevne kort for Stortinget at det jo er et helhetlig opplegg i dag, i den forstand at det vil være et møte i Odelstinget senere som også vil behandle de nødvendige endringer i ansvarlighetsloven og riksrettergangsloven, noe de endringene som gjøres i Grunnloven, egentlig forutsetter. I neste sak vil det også være endringer i forretningsordenen. Alle disse forutsetter altså vedtagelse av grunnlovsforslagene i Innst. S. nr. 107, som jeg har den store glede og ære å anbefale Stortinget å stemme for.

Presidenten: Presidenten gjorde seg skyldig i ikke å opplyse at vi etter ønske fra komiteen behandler sakene nr. 1 og 2 under ett.

Carl I. Hagen (FrP) (fra salen): Da må jeg få si noen ord til.

Presidenten: Ja vel. Men presidenten trodde det gikk fram også av det innlegget visepresidenten holdt nå.

Carl I. Hagen (FrP) [10:19:04]: Ikke helt. Jeg var nemlig ikke sikker. Jeg lyttet til presidentens åpning – om det skulle behandles felles. Da hadde jeg tenkt å gjøre det, men jeg hørte det ikke, og da tenkte jeg at da ble det ikke det. Men da retter vi det enkelt og greit opp.

Det jeg da må gjøre, er først og fremst å foreta en rettelser i innstillingen i sak nr. 2. Der er det ved en inkurie bortfalt en setning som i vedtaket heter: «§ 14 a oppheves.» Det skal stå i spalte 2 på side 4 foran der det står «§ 14 b blir § 14 a.» Vi kan ikke lage en ny § 14 a uten å oppheve den gamle § 14 a, og det var ved en inkurie bortfalt.

Det som skjer i forretningsordenen, er at man innfører bl.a. dette med at en tredjedel av kontroll- og konstitusjonskomiteen kan reise sak. Kontroll- og konstitusjonskomiteen overtar fra Presidentskapet behandlingen av spørsmål om å gjøre konstitusjonelt ansvar gjeldende,

som jeg nevnte i mitt innlegg, og det er også andre praktiske endringer som skjer.

Komiteen har valgt å gjøre en liten endring på noe som Kosmo-utvalget fremmet forslag om, nemlig å presisere at før forslag om å gjøre konstitusjonelt ansvar gjeldende overfor noen kommer til votering i stortingsalen, skal saken ha vært forberedt av kontroll- og konstitusjonskomiteen. Det kunne tenkes at spørsmål om å reise konstitusjonelt ansvar dukket opp i en annen komite, som så fremmet forslag direkte i salen, og det kunne også tenkes at noen fremmet et forslag direkte i forbindelse med en debatt i stortingsalen, ved innlevering før kl. 9. Her har vi fremsatt forslag til endringer i forretningsordenen som i begge disse sammenhenger medfører at dette forslaget vil bli behandlet av kontroll- og konstitusjonskomiteen før det kommer til votering. Fremlegges det i salen, skal det sendes kontroll- og konstitusjonskomiteen, som skal avgi innstilling. Hvis det er en komite som dukker opp med et forslag om å gjøre konstitusjonelt ansvar gjeldende, skal utkastet til innstillingen fra den komiteen oversendes kontroll- og konstitusjonskomiteen før endelig avgivelse. Derved er Stortinget garantert at et spørsmål om å gjøre konstitusjonelt ansvar gjeldende overfor noen ikke kommer til votering i salen før det er behandlet av kontroll- og konstitusjonskomiteen, altså på en sikker og grundig måte, slik som vi også har hatt det til nå. Hvis det fattes vedtak i Odelstinget om lovendringer som ikke har vært komitebehandlet, skal det gjøres før det kommer til Lagtinget. Ellers viser jeg til innstillingen, som går litt nøyere inn på en del detaljer. Men dette forslaget bygger altså på at grunnlovsforslaget i sak nr. 1 blir vedtatt.

Svein Roald Hansen (A) [10:22:20]: Vi har – heldigvis – liten erfaring med riksrettsordningen. Sist gang den var i bruk, var i 1926 mot statsminister Abraham Berge. Han reddet Handelsbanken, men uten nødvendig dekning i Stortinget. Han ble imidlertid frikjent.

Selv om Riksretten ikke har vært benyttet siden 1926, ville det vært uriktig å si at den ikke har spilt noen rolle.

I forbindelse med granskningen av Gardermoutbyggingen var en av Smith-utvalgets konklusjoner at det burde vurderes hvorvidt det var grunnlag for å reise riksrettsstiltale mot tidligere samferdselsminister Lars Gunnar Lie for brudd på opplysningsplikten. Slik gikk det som kjent ikke.

Men spørsmålet om bruk av riksrettsinstituttet har også vært reist i andre sammenhenger. Dessuten vil et slikt virkemiddel alltid ligge der som en mulighet og – får vi håpe – som en ekstra inspirasjon til aktsomhet fra dem som kan ende på tiltalebenken.

Flertallet i Frøiland-utvalget, som ble nedsatt for å vurdere riksrettsordningen, foreslo å avvikle den. Utvalget mente at alle straffbare handlinger begått av høyesterettsdommere, statsråder og stortingsrepresentanter burde behandles av de alminnelige domstoler og med grunnlag i den alminnelige straffelov, men med noen særregler knyttet til statsråders brudd på nærmere bestemte konstitusjonelle plikter.

Når man skal vurdere Riksretten, er det viktig å skille mellom behovet for å kunne straffe ministre for deres embetsforbrytelser – altså understrekningen av at det følger ansvar med makt – og en særskilt riksrettsordning for å håndheve straffansvaret. En ting er om og eventuelt på hvilke betingelser en minister skal kunne stilles straffetrettlig til ansvar for sine handlinger. Noe annet er hvordan man skal organisere den prosedyre som skal sikre at straffansvaret gjøres gjeldende.

Da Frøiland-utvalgets innstilling ble behandlet, mente Arbeiderpartiets medlemmer i kontroll- og konstitusjonskomiteen at det var uriktig at den ordinære påtalemyndighet skulle gis ansvaret for etterforskning og påtale, slik utvalget foreslo. De viste til utvalgets drøfting rundt spørsmålet og det faktum at regjeringen i statsråd kan instruere påtalemyndigheten. Selv om en i lovs form tar bort instruksjonsmyndigheten i slike saker, ville det være beheftet med politisk følsomhet på grunn av tilknytningen til regjeringen.

På denne bakgrunn er vi tilfreds med at det nå er enighet om å beholde en riksrettsordning som en særdomstol og med egne prosedyreregler.

Hovedinnvendingen mot dagens ordning er at den er for politisk i sin sammensetning. Som også Frøiland-utvalget pekte på, er det lite trolig at mange vil ha spesielt stor tillit til at en slik domstol kan være tilstrekkelig uavhengig. To tredjedeler av dommerne kan faktisk ha hatt befattning med den saken det gjelder.

Det er jo også lite trolig at en riksrettssak er helt uten politiske overtoner – for å si det forsiktig – noe som det også vil være vanskelig å ha tillit til at to tredjedeler av dommerne vil evne å se helt bort fra.

Av de åtte riksrettssakene som har vært reist, var seks reist i perioden 1814–1845. Riksretten var også en mekanisme for å løse tvister mellom regjering og storting. En viktig endring i det parlamentariske system siden den gang er jo innføringen av parlamentarismen. Det har gitt Stortinget en helt annen mulighet til å løse politiske konflikter mellom parlament og regjering.

Hensikten med den endring som nå skjer, er å snevre inn vurderingstemaet for Riksretten, bygge opp de rettslige sidene og ned de politiske. Riksretten skal, som saksordføreren pekte på, være en særdomstol for et avgrenset, konstitusjonelt ansvar. Riksrettsansvaret skal snevres inn til å gjelde rettsstridige handlinger, knyttet til det særlige ansvar det følger av å inneha landets øverste verv og embeter.

Som komiteen peker på i sin innstilling, er det i dag ikke noe behov for at Stortinget skal ha et riksrettsinstitutt for å løse tvister mellom regjering og storting. Slike tvister kan og bør løses med politiske og ikke rettslige virkemidler.

Jeg vil peke på en ting når det gjelder sammensetningen av den nye riksretten. I grunnlovsforslaget heter det at et medlem av Stortinget eller regjeringen ikke kan være blant de seks medlemmer Stortinget skal oppnevne. Selv om lovteksten ikke utelukker at vararepresentanter til Stortinget oppnevnes, mener jeg at det følger av intensjonene bak lovformuleringen. Det kan ikke utelukkes at en

vararepresentant blir innkalt og således kan stå i fare for å ha hatt befatning med den saken som representant som han eller hun eventuelt skal være dommer i. Jeg legger derfor til grunn at man også ser bort fra vararepresentanter når de seks medlemmene av den nye riksretten skal velges.

Jeg går ikke nærmere inn på andre sider ved den nye riksrettsordningen, idet saksordføreren gjorde det grundig, og viser ellers til innstillingen.

Men denne innstillingen omfatter mer enn endring av riksrettsordningen. Den innebærer også en modernisering av Grunnloven, idet både regjeringens opplysningsplikt, regjeringens plikt til å søke avskjed og Kongens plikt til å innvilge denne etter et mistillitsvotum her i salen skrives inn i Grunnloven. Dermed blir parlamentarismen grunnlovfestet, over 120 år etter at prinsippet ble knesatt.

Det at det har tatt så lang tid, kan jo føre til ulike refleksjoner. Det å få grunnlovskartet til å stemme med terrenget er en tidkrevende prosess. Men det er jo heldigvis også slik at et godt fundert og fungerende demokrati ikke er avhengig av Grunnlovens bokstav når tiden har løpt fra eidsvollsmennenes ramme for statsstyre og statsskikk.

Per-Kristian Foss (H) [10:28:20]: Også i forrige stortingsperiode ble det behandlet et forslag om endringer i riksrettsinstituttet. Ingen støttet det forslaget som da forelå. Forslaget som nå foreligger, er derfor vesentlig forskjellig.

Siden da har det utvalget som Presidentskapet nedsatte, gjennomført en grundig utredning av alternativer til gjeldende riksrettsordning og presentert dette for Stortinget i Dokument nr. 19 for 2003-2004. Dette arbeidet har også dannet grunnlaget for de forslag til endringer i Grunnloven som vi nå behandler.

Riksrettsordningen har i lengre tid vært moden for endringer som styrker de rettslige sidene ved ordningen. Ordningen har også fordret tungrodd prosedyrer for igangsetting av en riksrettsprosess, noe som nok har gjort Riksretten til et lite relevant og hensiktsmessig rettsinstitutt i dagens samfunn.

Høyre er derfor tilfreds med det foreliggende forslag til endringer av ordningen. Det ligger nå an til endringer som vil minske rommet for en politisk-rettslig skjønnsutøvelse, og som vil styrke rettsvernet for dem som faller inn under ordningen, og samtidig gjøre Riksretten til en mer relevant innretning – eller jeg bruker gjerne uttrykket som ble sitert fra tidligere statsminister Kåre Willoch: en mer brukelig innretning.

Rettsvernet styrkes ved at straffansvar knyttet til utpregt politiske vurderingstemaer utgår av ansvarsgrunnlaget for riksrettsordningen. Samtidig gjøres Riksretten mer relevant som rettsinstitutt gjennom endringene i sammen-setningen.

Det at sittende stortingsrepresentanter ikke lenger skal være dommere, men isteden erstattes av valgte legdommere, vil – ved siden av et klarere ansvarsgrunnlag – trolig kunne senke terskelen for å gjøre ordningen gjeldende i praksis.

Dette er positivt, ikke fordi man ønsker en hyppig bruk av Riksretten, men fordi en enklere tilgjengelig og mer avpolitisert riksrettsordning sikrer rettssikkerheten, både for fellesskapet representert ved staten og for de enkelte statsråder, stortingsrepresentanter og høyesterettsdommere. Det kan f.eks. ikke lenger med samme rett hevdes at en statsråd «går fri» på grunn av at riksrettsprosedyrene er for krevende å sette i gang, eller at en riksrett kun vil være å anse som en del av et politisk spill.

I tillegg er denne grunnlovsendringen en naturlig og velkommen anledning til å grunnlovfeste parlamentarismen, ved at Regjeringens opplysningsplikt overfor Stortinget og plikt til å søke avskjed etter mistillitsvotum grunnlovfestes. Man kan si at etter 120 år var sannelig en slik modernisering på tide, men på den annen side har parlamentarismen også fungert godt i 120 år uten Grunnlovens bokstav. Ja, man kan se seg rundt i verden, eller iallfall i Europa, og finne ut at parlamentarismen fungerer faktisk også meget godt i land som ikke har noen skreven grunnlov.

Med makt skal det selvsagt følge et konkret ansvar. Gjennom å videreføre Riksretten i en ny form – slik det ligger an til etter komiteens enstemmige innstilling – vil ansvar kunne gjøres gjeldende på en hensiktsmessig måte.

Ola T. Lånke (KrF) [10:32:09]: Siste gang riksrettsordningen var gjenstand for en gjennomgående revisjon, var i 1932. I hovedsak er imidlertid ordningen fortsatt slik som den ble fastlagt i Grunnloven i 1814.

Stortinget har flere ganger tidligere drøftet endringer, bl.a. ved behandlingen av Frøiland-utvalgets innstilling og ved grunnlovsforslag i tidligere perioder. Kristelig Folkeparti har ved disse anledninger avvist endringer i riksrettsordningen. I forrige stortingsperiode støttet vi imidlertid at det ble foretatt en nærmere utredning av alternativer til riksrettsordningen.

Utvalget, som ble ledet av tidligere stortingspresident Jørgen Kosmo, la fram forslag til et helhetlig alternativ til dagens ordning og la vekt på å utforme en modell som kunne ha mulighet til å samle bred politisk støtte. Utvalget søkte også å begrense revisjonen til det som ble ansett nødvendig for å avhjelpe de klareste svakheter ved dagens ordning. Presidentskapet i forrige stortingsperiode fremmet forslag til grunnlovsendringer som bygde på forslagne fra nevnte utvalg, og det er dette vi nå behandler.

Tiltale for Riksretten har ikke vært tatt ut siden saken mot regjeringen Berge i 1926–27, som andre har nevnt. Men riksrett har vært vurdert ved enkelte anledninger uten at det har blitt reist tiltale.

Dagens riksrettsordning er tungrodd og har rettssikkerhetsmessige betenkeligheter. Den har heller ikke samme betydning i et parlamentarisk system. Den viktigste grunnen til at riksrett svært sjelden har vært benyttet, er nok likevel at det er svært sjelden at statsråder, stortingsrepresentanter og høyesterettsdommere gjør seg skyldig i handlinger som kvalifiserer for tiltale for riksrett.

Rettsstaten har utviklet seg siden Grunnloven ble vedtatt, og det er viktig at riksrettsordningen samsvarer med de rettsstats- og rettssikkerhetsidealer som gjelder ellers i

samfunnet. Det er særlig forholdet mellom anklagende og dømmende myndighet i dagens ordning som kan bidra til å svekke Riksrettens troverdighet og legitimitet. Slik arbeidet i Stortinget er lagt opp i komiteer og partigrupper, vil fort den innledende fase med spørsmål om påtale eller ikke også kunne involvere representanter som senere skal dømme. Det kan også lett stilles spørsmål ved om partitilhørighet vil påvirke vurderingene de folkevalgte dommerne kommer fram til.

La meg imidlertid understreke at det fortsatt er behov for en riksrettsordning. Statsråder, stortingsrepresentanter og høyesterettsdommere skal ansvarliggjøres når de har begått rettsstridige handlinger. Dersom disse begår ulovlige handlinger som enhver annen borger kan begå, skal dette behandles på lik linje med andre i det ordinære rettsapparat. Riksrettens ansvarsområde vil begrenses til å omfatte det særlige ansvar som følger av verv og embeter.

Riksretten videreføres som en særdomstol for et avgrenset, konstitusjonelt ansvar. Det presiseres i Grunnloven § 86, riksrettsbestemmelsen, og i ansvarlighetsloven, de nærmere bestemmelsene i lovs form om straff/straffansvar for handlinger som påtales ved riksrett, at det konstitusjonelle ansvar avgrenses til brudd på konstitusjonelle plikter som påhviler statsråder, stortingsrepresentanter og høyesterettsdommere. Politisk uenighet mellom storting og regjering må løses med politiske virkemidler, ikke rettslige.

Regjeringens opplysningsplikt overfor Stortinget og plikt til å søke avskjed etter mistillitsvotum foreslås grunnlovfestet. Med dette grunnlovfestes i realiteten parlamentarismen.

Riksrettens kompetanse utvides til også å omfatte erstatningssaker, uavhengig av om det anlegges straffesak, og av om tiltalte i en konkret sak idømmes straff.

Nyordningen innebærer at det opprettes en permanent ansvarskommisjon som er i beredskap til å etterforske og utrede en sak med sikte på å avklare om det er grunnlag for å gjøre konstitusjonelt ansvar gjeldende mot noen.

Stortinget i plenum vil erstatte Odelstinget som påtalemyndighet i riksrettssaker. Kontroll- og konstitusjonskomiteen erstatter protokollkomiteen som forberedende organ for plenumsbehandling i Stortinget.

Etter dagens ordning består Riksretten av fem dommere fra Høyesterett og ti medlemmer fra Lagtinget. Forslaget innebærer at fem høyesterettsdommere fortsatt skal inngå i Riksretten, men lagtingsmedlemmene erstattes av et riksrettsutvalg – seks legdommere som velges av Stortinget for en periode på seks år. Møtende stortingsrepresentanter skal ikke lenger kunne være medlemmer av Riksretten. Jeg synes ikke det er vanskelig å si seg enig med representanten Hansen fra Arbeiderpartiet, som påpekte at det også måtte omfatte vararepresentanter til Stortinget.

Kristelig Folkeparti har konkludert med at pro og kontra i denne saken taler for at tiden nå er kommet for å gjøre endringer i riksrettsordningen. Men vi tror også det har vært nødvendig med den modningstid som har vært. Forslaget som foreligger, vil sikre en uavhengig og upartisk

rettergang. En endring av en slik dimensjon er det også viktig har bred støtte bak seg i Stortinget, og det vil nå den nye riksrettsordningen få.

Magnhild Meltveit Kleppa (Sp) [10:37:41]: Alt i 1841 vart følgjande sannkjent:

«at Lagthingets Delaktighed i Rigsretten, i hvilken det udgjør Majoriteten, opvækker flere Betæneligheder. Udsprungen af samme Rod som Odelstinget og egentlig udgjørende et sammenhængende Helt med dette, kun i visse Functioner adskilt derfra ved en vilkaarlig og uberegnelig Votering, i hvilken samtlige Medlemmer af det hele Storthing deeltage, har Lagthinget samme Interesser som Odelstinget og paavirkes, under bevægede Omstændigheder, af de selvsamme menneskelige Svagheder.»

Dette vart altså understreka alt i 1841. No er det ein samrøystes komite som tilrår grunnlovsforslaget i Dokument nr. 12:1 for 2003-2004, eit forslag som i sin heilskap er basert på Dokument nr. 19 for 2003-2004, Rapport til Stortingets presidentskap fra utvalget til å utrede alternativer til riksrettsordningen.

Det er eit forslag som inneber følgjande endringar: Riksretten skal framleis vera ein særdomstol for medlemmer av Statsrådet, Høgsterett og Stortinget. Det blir presisert i Grunnlova og lov om straff for handlingar som blir påtalte av Riksretten, at det konstitusjonelle ansvaret blir avgrensa til brot på konstitusjonelle plikter.

Riksretten sin kompetanse blir samtidig utvida til òg å omfatta erstatningssaker. Regjeringa si opplysningsplikt overfor Stortinget og plikt til å søkja avskjed etter mistillitsvotum, hjørnesteinane i parlamentarismen, blir òg grunnlovfesta. Stortinget i plenum erstattar Odelstinget som påtalemakt i riksrettssaker. Kontroll- og konstitusjonskomiteen erstattar protokollkomiteen som førebuannde organ. Stortinget kan, med tilslutning av ein tredel av representantane, vedta at eit nytt, uavhengig særorgan – kalla Stortingets ansvarskommisjon – skal innleia undersøkingar med sikte på å avklara om det er grunnlag for å gjera konstitusjonelt ansvar gjeldande mot nokon. Private søksmål om riksrett blir òg førebudde i kontroll- og konstitusjonskomiteen.

Riksretten skal bestå av elleve medlemmer, fem dommarar frå Høgsterett og seks medlemmer som Stortinget peikar ut for ein periode på seks år. Sjølve kjernen i saka her og no er at lagtingsmedlemmer ikkje lenger skal sitja som dommarar i Riksretten. Med andre ord er det snakk om ei mindre politisert riksrettsordning, jf. òg betenkninga av 1841. Liknande reformer i retning av ei meir upartisk riksrettsordning blei innført i Danmark i 1953 og i Sverige på 1970-talet.

Senterpartiet stiller opp for dette forslaget. Vi er ikkje medforslagsstillarar. Vi var ikkje representerte i kontroll- og konstitusjonskomiteen i førre periode. Men vi meiner det er tre kjerneargument. For det fyrste: Forslaget gjer at konstitusjonell parlamentarisk sedvane blir kodifisert i Grunnlova. Det gjeld både Regjeringa si opplysningsplikt andsynes nasjonalforsamlinga og plikta til å gå av etter eit mistillitsvotum.

For det andre: I og med dette blir òg konstitusjonelle plikter skrivne inn i Grunnlova. Det er brot på slike som kan føra til riksrett, og det må vera ein fordel at grunnlaget for riksrett blir ytterlegare presisert i nettopp konstitusjonen.

For det tredje: Ein riksrett må vera konstruert på eit vis som sikrar både uavhengigheit og upartisk rettargang, jf. spesielt Noreg sine plikter i samband med den europeiske menneskerettserklæringa. Dette gjeld, når alt kjem til alt, rettstryggleiken til statsrådene, til høgsterettsdommarar og til stortingsrepresentantar. Det er ikkje gitt at ein riksrett med eit fleirtal av dommarar frå Lagtinget tilfredsstiller dette kravet, korkje i praksis eller dersom sjølv instituttet skulle bli vurdert av Den europeiske menneskerettstomstolen. Dommar og påtalemakt kan i for stor grad avspegla kvarandre til at dette kan neglisjerast som ei utfordring. Det er tid for ei reform som presiserer ansvarsområdet og fører til ei organisering som betrar rettstryggleiken både for staten og for den enkelte av dei dette måtte gjelda.

Odd Einar Dørum (V) [10:43:13]: Det er jo en rekke saker som behandles i denne debatten, som saksordføreren har gjort rede for, og de henger jo sammen. På én måte henger selvfølgelig Riksrettens omorganisering og innskriving av parlamentarismen i Grunnloven svært sammen, fordi Riksretten i sin historiske oppgave var det middel som Stortinget hadde for å kunne utøve kontroll og bruke sin makt overfor Regjeringen.

Så kjenner vi jo hele den politiske historien, hvor ofte Riksretten er blitt brukt, og vi kjenner til at parlamentarismen de facto ble skrevet inn ved riksrettsdommen i 1884, men at den i realiteten først kom inn ved unionsoppløsningen i 1905. Ved at den nå kommer inn i Grunnloven med alle de bestemmelser som hører til dette – både om parlamentarismen som prinsipp og opplysningsplikten – har Grunnloven, etter den praksis som har vært i Norge, blitt modernisert også på dette området. Rett og slett er det som har vært politisk praksis, blitt skrevet inn i Grunnloven. Så av denne grunn alene vil jo dette måttet hatt effekt på Riksretten.

Det andre forhold som har med Riksretten å gjøre, er i de sammenhenger den skal brukes, slik som sakens ordfører har gjort rede for. Ingen er over loven, ingen er bortenfor loven. Det er etter Venstres mening rimelig at man har en ordening som da ivaretar det konstitusjonelle ansvar som påhviler de gruppene som sakens ordfører har gjort rede for. På det grunnlag støtter Venstre de endringene som er framlagt både i denne sak og i en senere sak i dag – de to sakene hvor det er navneoppprop ved grunnlovsendring.

Hvis jeg skal gjøre meg noen refleksjoner rundt dette, vil det kanskje dreie seg om det som er reist i forbindelse med Grunnloven. Den er etter hvert blitt endret ganske mye. To tredjeparter av den er blitt endret siden 1814. Jeg vil nok si at det kan være andre områder hvor man bør se på Grunnloven, f.eks. i forholdet mellom individ og samfunn. Vi vet også at Regjeringen forbereder et arbeid som går på personvern. Det er et område som henger sammen

med individ og samfunn, men det spørsmålet vil det være anledning til å komme tilbake til i andre sammenhenger enn i dag.

I dag skal jeg på vegne av Venstre nøye meg med å slutte meg til de vurderinger som saksordføreren gjorde i sin redegjørelse, og i den presentasjon han hadde av de ulike grunnlovsendringer som foreligger her i dag, og som vi fra Venstre vil støtte ved den senere voteringen.

Statsråd Knut Storberget [10:45:59]: De endringer som nå kommer til å bli gjort i Grunnloven, er av historisk format. Litt til det som representanten Dørum nå var inne på, om de behov som er påpekt i forbindelse med fornying av Grunnloven, må jeg nok si at til det som kan beskrives som nerven i vårt demokratiske system, og behovet for å klargjøre hva denne nerven er, har både de som opprinnelig har jobbet med dette forslaget, og de som har saksbehandlet det i Stortinget – og også saksordføreren – truffet blink i forhold til hva som virkelig bør gjøres for å klargjøre både hva som er nerven i det demokratiske systemet vårt, og å gjøre disse kontrollmekanismene, som vi i realiteten snakker om, mer brukelige.

La meg komme med noen refleksjoner rundt det, for på mange måter henger flere av disse problemstillingene veldig tydelig sammen, som også representanten Dørum var inne på – spørsmålet om riksrett og også spørsmålet om hvordan det parlamentariske systemet håndteres.

Opprinnelsen til det parlamentariske system hadde i hvert fall en nær forankring til riksrettsbehandling. Det er min oppfatning at da realiteten i parlamentarismen trådte fram, etter min mening allerede på 1880-tallet – den fikk egentlig full effekt ganske tidlig, men trådte mer og mer tydelig fram – så vi etter hvert helt klart, som vi også kan lese av historien, et behov for å forankre det tydelig i demokratiet. Det som nå gjøres i forhold til grunnlovfesting av de parlamentariske prinsipper, er i så måte nyttige ut fra to hensyn.

Det første er et demokratisk hensyn. Mange tilhengere av fornying av bestemmelsene i Grunnloven peker nettopp på at det skal være pedagogisk framstilt, at man skal ha en viss mulighet til å forstå hvordan vårt parlamentariske demokrati fungerer ved også å lese grunnlovstekster. Alt vil vi ikke kunne lese oss til ut fra Grunnlovens bestemmelser. Det vil ikke være hensiktsmessig heller. Historien har vist det. Men til å være en så sentral politisk og konstitusjonell størrelse som parlamentarismen er, er det hensiktsmessig. Jeg tror det er svært klokt det som Stortinget i dag kommer til å gjøre. Det har et demokratisk aspekt ved seg at man faktisk har mulighet til å tilegne seg forståelse av hvordan demokratiet fungerer, men etter min mening kan man heller aldri se bort fra hensynet som ligger i det å forankre det vi oppfatter som viktige konstitusjonelle verdier. Det gjelder både spørsmålet om hvordan vi skal håndtere krav om mistillit, og selvfølgelig også opplysningsplikt.

Særlig når det gjelder det siste, syns jeg at det andre hensynet bak disse endringene trer veldig tydelig fram, nemlig det å gjøre de rettsregler vi har, enten det er i ansvarlighetslov eller i grunnlov, mer brukelige. At reglene

er relevante og anvendelige, er alltid viktig – uansett på hvilket nivå man befinner seg i nasjonens rettsvesen. Det at man nå foretar en avgrensning av det materielle virkeområdet som reglene skal gjelde for, tror jeg avgjort er viktig. Men også de prosessuelle endringene som gjøres, er avgjort viktige. Det tydeliggjør ansvaret, og det skal vi ikke undervurdere betydningen av. Jeg tror ikke vi kan måle denne type bestemmelseres fortrefelighet bare på hvor mange ganger reglene brukes, eller påstås ønsket brukt, men vel så ofte på hvordan slike bestemmelser faktisk leses. I så måte mener jeg at det man nå gjør i forhold til riksrettsinstanssjonen, men særlig også i forhold til opplysningsplikten og de parlamentariske prinsipper generelt, har en betydelig preventiv effekt, noe som understreker det som representanten Hansen var inne på i sitt innlegg – at det gir en ekstra inspirasjon til aktsomhet. Det følger ansvar med makt, noe som klart understrekes i den debatten vi har, og i de vedtak som kommer til å bli fattet.

Inge Lønning (H) [10:51:21]: Med et blikk frem mot det tilstøtende grunnlovsjubileum i 2014 ble det forleden spurt: Hva skal vi gjøre med Grunnloven? Svaret på det burde gi seg selv. Vi skal gjøre det vi alltid har gjort med Grunnloven, nemlig forandre den. I den kirkelige tradisjon er det en formel som heter «Ecclesia semper reformanda» – Kirken må alltid reformeres. Det samme gjelder for den norske grunnlov. Det er faktisk det Stortinget har holdt på med hele tiden. Det har jo ikke forekommet en eneste fireårsperiode i Stortingets historie hvor man ikke har tatt stilling til et større eller mindre antall forslag til forbedringer av Grunnloven. De aller færreste av disse forslagene har oppnådd det nødvendige to tredjedels flertall, men i dag er vi i en situasjon der alt tyder på at forslaget vil oppnå – kanskje til og med unison – tilslutning.

Riksrettsinstituttet har vært en del av den norske grunnlovs system fra begynnelsen av. Det har vært ført mange diskusjoner i de senere år om hva som er grunnen til at riksrettsinstituttet i praksis har falt ut av bruk, ved at det er gått 80 år uten at det har vært i bruk. Da er det jo grunn til å minne om at det ikke betyr at spørsmålet ikke har vært reist i løpet av disse 80 årene. Det har gjentatte ganger vært reist spørsmål om det skulle reises riksrettsiltale. Det har til og med forekommet i ikke svært fjern fortid at representanter i denne sal nærmest har tryglet om å bli satt under riksrettstiltale. Det betyr at man slett ikke er i den situasjon at det eksisterende institutt ikke har hatt en betydning ved sin eksistens.

Nå vil man, hvis Grunnloven i dag blir endret på dette punkt, aldri få et sikkert svar på spørsmålet om grunnen til at det ikke har vært reist riksrettstiltale, er at det ikke fantes grunnlag for det, eller om grunnen er at selve instituttet ble oppfattet som så tungvint og så krevende å trekke i gang at man av den grunn kviet seg for å gjøre det. Det vil man aldri få noe sikkert svar på. Det samme kan det også være. Vi kommer etter dagens stortingsmøte til å ha et riksrettsinstitutt som ivaretar den opprinnelige intensjon og samtidig gjør instituttet langt mer smidig og enklere å bruke enn det har vært tidligere. Det anser jeg som et stort fremskritt.

Saksordføreren gav en bred fremstilling av prosessen som har ledet frem til dagens innstilling, og bare på et punkt kan det være grunn til å utfylle den fremstillingen. Det lå an til, da Frøiland-utvalgets innstilling ble forelagt Stortinget, at riksrettsinstituttet simpelthen kunne bli avskaffet uten å bli erstattet av noen tilsvarende ordning. Det ville i tilfelle ha innebåret et ganske radikalt brudd med Grunnlovens struktur. Det ville ha innebåret at dersom statsråder, stortingsrepresentanter eller høyesterettsdommere misligholder det ansvar de er pålagt i kraft av sine respektive verv, skulle det straffeforfølges på samme måte som hvilke som helst andre lovbrudd. Jeg er meget glad for at man snudde i tide og så at det er en meget god grunn til å opprettholde et kvalitativt skille mellom alminnelige brudd på lovgivningen i dette land, hvor alle borgere skal behandles nøyaktig likt og av de samme domstoler, og mislighold av det særlige ansvar som følger av konstitusjonen.

La meg så kommentere en enkelthet som representanten Svein Roald Hansen tok opp. Han pekte på den foreslåtte ordlyd i § 86, der det står:

«Et Medlem af Statsraadet eller Storthinget kan ikke vælges til Medlem af Rigsretten.»

Dette bør forstås slik at medlem av Stortinget i denne sammenheng også gjelder varamedlem til Stortinget. Det mener jeg saklig sett må være hevet over tvil, fordi begrunnelsen for at personer som har stortingsverv på det tidspunkt da Riksretten oppnevnes, ikke skal sitte som medlemmer, har den samme gyldighet for varamedlemmer som for medlemmer. Det er ikke påpekt i innstillingen, men i og med at det blir påpekt i debatten, vil jeg regne med at det vil være forståelsen av den nye grunnlovsparagraf på dette punkt.

Så har det skjedd en klargjøring og presisering av hvilke lovbrudd som hører hjemme under riksrettsordningen. Jeg er enig i det som er sagt i komiteens innstilling, at Grunnlovens opprinnelige ordlyd i altfor høy grad gav grunnlag for skjønnsmessige avveininger langt inn i gråsonen mellom det som har karakter av alminnelige lovbrudd, og det som har karakter av brudd på konstitusjonelt ansvar. Med den nye grunnlovstekst vil denne grenselinjen være trukket meget, meget klart. Det tror jeg også møter det argument som undertiden har vært fremført mot riksrettsordningen, nemlig at det dreiet seg om en såkalt politisk domstol. Det vil det i fremtiden bare kunne hevdes i én bestemt – og da vil jeg mene korrekt – betydning av uttrykket politisk domstol, nemlig at det dreier seg om en domstol som håndterer politiske forbrytelser i betydningen *skal* Riksretten være en politisk domstol.

Det har vært hevdet i den pågående debatt om en mer generell grunnlovsrevisjon at vi i Norge lider av en overdreven grunnlovs-konservatisme. Som jeg pekte på innledningsvis, tror jeg det er en ganske feilaktig diagnose. Stortinget har vært beskjefteget med å reformere Grunnloven hele tiden. Men det har variert fra tid til tid hvor omfattende endringer som faktisk har fått det nødvendige flertall i denne sal. Det at vi i dag endrer på ganske vesentlige strukturelementer, viser jo at det ikke bare er mulig, men

at det i høy grad er aktuell politikk å forandre Grunnloven. Det jeg imidlertid håper på kommer til å fortsette å være norsk tradisjon, er at man ikke forandrer Grunnloven for å forandre Grunnloven, men at formålet er å gjøre Grunnloven mer formålstjenlig i forhold til de historiske endringer.

La meg aller sist tillate meg å kommentere en tanke som stortingspresidenten selv reiste på et moderne notablmøte på Eidsvoll sistleden fredag. Det var en sidekommentar til spørsmålet om Grunnlovens språkdrakt. Det er jo iøynefallende at de forslag vi tar stilling til i dag, er tilbakedaterte i språklig henseende, slik alle grunnlovsendringsforslag hittil har blitt formulert. Presidenten antydte den mulighet at man kanskje skulle droppe denne tradisjonelle praksis og simpelthen gå over til å forandre Grunnloven etter samme språklige prinsipper som vi forandrer lovgivningen i sin store alminnelighet, nemlig i det til enhver tid normale litterære språk. Jeg synes det er en tanke som fortjener å drøftes. Det ville nemlig ha én helt innlysende fordel, nemlig at enhver som da leser Grunnloven, vil bli minnet om at den ikke er et engangsprodukt, men at det er en historisk prosess, hvor hver ny generasjon har lagt sine bidrag til for at grunnlovsteksten til enhver tid skal være en tjenlig ramme omkring norsk politisk liv og omkring den norske statskikk.

Jeg vil mene at en slik praksis, i hvert fall fra et pedagogisk synspunkt, ville være å foretrekke, fordi det ville gjøre det enda mye lettere for den gode historielærer å forklare sine elever at det er dette som er Grunnlovens poeng, at den så å si avspeiler det norske samfunns historiske utvikling til enhver tid, og at den representerer kontinuiteten i denne historiske utvikling.

Carl I. Hagen (FrP) [11:03:47]: Det er gledelig at det ser ut til å kunne bli enstemmig tilslutning til de foreliggende grunnlovsforslag – det vil vi først få vite ved voteringen. Men iallfall har samtlige av partigruppene gitt sin tilslutning til forslagene, og det synes jeg er gledelig og en god slutt på en debatt som har vart i veldig mange år, og som jeg er glad for at tidligere stortingspresident Jørgen Kosmo fulgte opp etter behandlingen av Frøilandutvalgets rapport i stortingssalen.

Svein Roald Hansen og Inge Lønning berørte dette punktet om hvorvidt vararepresentanter også var omfattet av det samme forbudet som stortingsrepresentanter i Riksretten. Jeg vil gjerne gi min tilslutning til det de sier. Det er faktisk en enstemmig komite som sier det samme. Men det står i innstillingen til Odelstinget, på rette plass, nemlig i loven om rettergangsmåten i riksrettssaker, som det foretas endringer i. For ordens skyld kan jeg kanskje få informere Stortinget om hva som står i den innstillingen som skal behandles av Odelstinget senere. Der står det:

«Komiteen viser til at Riksretten etter forslaget til ny riksrettsordning skal bestå av 5 dommere fra Høyesterett og 6 medlemmer valgt av Stortinget. Komiteen understreker at det vil være opp til Stortinget – når det velger medlemmer til Riksrettsutvalget – å vurdere hvor tung politisk forankring de enkelte medlem-

mer skal ha. Sittende medlemmer av regjeringen eller møtende stortingsrepresentanter kan etter forslaget til ny sammensetning av Riksretten ikke velges til medlem eller stedfortreder. Selv om vararepresentanter til Stortinget ikke er utelukket fra å bli valgt – med mulig forbehold for fast møtende vararepresentanter for statsråder og statssekretærer – bør man slik komiteen ser det, unngå å velge disse.»

Det er altså en enstemmig komite som har tatt det med i sin innstilling.

Til slutt berørte lagtingspresident Inge Lønning andre spørsmål, både om språk og om Grunnloven. La meg også knytte noen få betraktninger til det. Jeg tror det vil være fornuftig å drøfte også slike spørsmål i andre sammenhenger. I foregående periode og i perioden før det, vel, tok daværende stortingspresident Jørgen Kosmo og tidligere stortingspresident Kirsti Kolle Grøndahl til orde for å drøfte opprettelse av en grunnlovskommisjon. Det ble også utarbeidet et mandat for en grunnlovskommisjon som i hovedtrekk gikk ut på å fremme forslag til endringer i Grunnloven slik at det ble samsvar mellom kartet og terrenget, altså at den skriftlige grunnlov ble korrekt i forhold til det som var det konstitusjonelle systemet – en viss modernisering. Jeg tror at det fortsatt kunne være en fornuftig fremgangsmåte, men ikke uten at det har en eller annen forankring i befolkningen, at det er et allment ønske om å gjøre det. Denne diskusjonen foregikk jo stort sett mellom noen få personer i dette hus. Jeg tror at det burde være en mye bredere debatt og drøftelse for å lodde stemningen hvis man eventuelt skulle gjøre det. Det vil jeg eventuelt kunne komme tilbake til i andre sammenhenger.

Det er også klart at det på enkelte områder kan være på sin plass, som representanten Dørum bl.a. nevnte, med utvalg eller kommisjoner til å se på om det er ting som burde innføres i Grunnloven, f.eks. noe mer om menneskerettigheter, noe mer om individets rettigheter – og det er andre forhold som også kan vurderes. Det hører egentlig ikke hjemme i denne debatt, synes jeg, men jeg vil i hvert fall nevne at her er det nok litt ulike innfallsvinkler på akkurat dette.

Når det gjelder språket, så er det en egen debatt. Hittil har det vel de facto vært slik at hvis man har kommet med et grunnlovsforslag på et annet språk enn det som er språkformen, så har man ikke fått lov til å levere det inn. Man har blitt stoppet av Stortingets kontor, hvis man gjorde det. Så det må i tilfelle være en slags behandling i Stortinget hvis man skal endre prinsippet med det språklige, og det vil også være interessant. Da synes jeg man også bør vurdere om man faktisk skulle endre språket i hele Grunnloven til et mer moderne norsk – så får man bli enige om hva som er det moderne norske, men også der burde man i hvert fall eventuelt kunne forberede hvorledes en grunnlovstekst ville se ut hvis man brukte dagens rettskrivning. Noen språklærde kunne kanskje få det oppdraget å lage et utkast, slik at man hadde det i skuffen, i tilfelle det for fremtiden var noen som ønsket å gjøre det. Det går jo an å forberede ulike eventualiteter uten derved å måtte ta stilling til det på det nåværende tidspunkt. Men

dette er vel spørsmål som sikkert vil bli drøftet både i Presidentskapet og i andre organer, også for fremtiden.

Jeg vil gjerne takke for en god debatt, og for at alle partigrupper i Stortinget slutter seg til de forslagene som nå er til behandling.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sakene nr. 1 og 2.

(Votering, se side 2021)

S a k n r . 3

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag fra Jørgen Kosmo, Berit Brørby, Siri Hall Arnøy, Olav Gunnar Ballo og Kjell Engebretsen om endringer i Grunnloven §§ 17, 49, 73, 74 og 76-78 med sikte på å oppheve inndelingen av Stortinget i to avdelinger (Odelstinget og Lagtinget) (Innst. S. nr. 100 (2006-2007), jf. Dokument nr. 12:14 (2003-2004))

Svein Roald Hansen (A) [11:10:06] (ordfører for saken): Den endring vi skal gjøre i dag, er den største endring i Grunnloven i forhold til Stortinget som er gjort siden 1814, og derfor er det gledelig at det er en enstemmig innstilling vi skal behandle.

Endringen innebærer at vi etter neste valg ikke lenger deler Stortinget inn i to avdelinger, et odelsting og et lagting, ved lovbehandling. En forutsetning for dette er den endring av riksrettsordningen vi nettopp har diskutert, hvor det også foreligger en enstemmig innstilling.

Under Riksforsamlingen på Eidsvoll for 194 år siden, forelå det forslag både om et ettammerstorting og om et tokammersystem. Prins Christian Frederik holdt på forslaget fra Adler og Falsen om en deling av Riksforsamlingen fordi han mente det ville gi større sikkerhet ved behandling av lovforslag.

Lovbehandling ville jo bli det nye Stortingets aller viktigste oppgave, i oppbyggingen av en selvstendig nasjon.

Forslaget innebar at nasjonalforsamlingen så snart den var åpnet av Kongen, skulle dele seg i to avdelinger, et lagting og et odelsting. Mens stortingsrepresentantene ellers skulle velges for to år, skulle medlemmene av Lagtinget sitte i seks år og velges etter et visst forhold mellom stiftene.

Lagmennene skulle være minst 30 år gamle, mens de øvrige representantenes aldersgrense var foreslått satt til 21 år. Lagmennene skulle i tillegg måtte eie jordgods til en verdi av 10 000 spesidaler eller ha en årlig inntekt på minst 800 spesidaler.

Den – skal vi si – mer eksklusive forsamling i Lagtinget skulle ifølge ett av forslagene også ha vetorett overfor Odelstinget.

Tankene bak forslagene om en todeling var bl.a. å innføre et element av en sosialkonservativ brems i lovgivningen. Spesielt var utsendingen Sibbern bekymret for hva senere riksforsamlinger kunne finne på. I sin dagbok skrev han at konstitusjonskomiteen fryktet at antall bønder på senere storting kunne bli så stort at de kunne få de «narragtigste» ting igjennom i samlet storting.

Jacob Aall, som støttet todelingen, forsvarte den med at man tenkte å danne et ting som i sindighet og intelligens kunne tjene som et regulativ for lovgiverne, som var mindre trent i lovgivningsvesenet og statsstyringen.

Konstitusjonskomiteen på Eidsvoll sluttet seg til tanken om en todeling, men svekket den selvstendige stillingen for Lagtinget som lå i forslaget fra Adler og Falsen. Det ble heller ikke slik at de antatt beste skulle plasseres i Lagtinget. Mange fryktet at en inndeling på et slikt grunnlag ville svekke Odelstinget. Forslaget om vetorett for Lagtinget ble også fjernet, og retten til å legge fram lovforslag ble lagt til medlemmene av Odelstinget.

Det ble en sterk debatt om denne todelingen, men resultatet – med et knapt flertall – ble den grunnlovsbestemmelsen som fortsatt gjelder, og som først i dag vil bli endret med virkning fra etter valget i 2009, 195 år etter at den ble utformet. De som stod bak forslaget om en todeling, hentet inspirasjon fra andre konstitusjoner når de besluttet den todeling ved lovbehandling vi siden har hatt. Christian Magnus Falsen argumenterte i Riksforsamlingen med at tanken om en todeling var tatt fra de beste konstitusjoner, den engelske og den amerikanske, og han henviste til teorien om «check and balance».

Debatten om todeling og styrkeforholdet mellom de to avdelingene var ikke over med vedtaket på Eidsvoll. Særlig gikk debatten høyt om lagtingsmedlemmenes mulighet til å reise lovforslag. Det kom krav fra Lagtingets medlemmer om å få møterett i Odelstinget når lovforslag de stor bak, men som var fremmet gjennom medlemmer av Odelstinget, kom til behandling. Denne striden endte med det som til i dag har vært praksis, at forslagsretten er reservert medlemmene av Odelstinget.

Hovedbegrunnelsen bak en todeling av Stortinget ved behandling av lovsaker har vært å ha «check and balance» – en tenkepause og et nytt blikk på loven.

Siden våre to kammer velges i samme valg og i all hovedsak vil ha den samme politiske balanse, har tanken om å bygge opp en slags sosialkonservativ brems ikke hatt særlig relevans, i hvert fall ikke etter dannelsen av de politiske partier og innføringen av parlamentarismen. Dette er da også ett av argumentene forslagsstillerne viser til i Dokument nr. 12:14 for 2003-2004.

Komiteen viser i innstillingen til at flere demokratiske land har tokammersystem for behandling av bl.a. lover. Men i andre land blir de to avdelingene valgt ved ulike valg og får derfor også ulik politisk sammensetning og ulikt flertall. Hos oss er det omvendt.

Lagtinget har heller ikke egne saksforberedende komiteer. Dette forhold gjør det lite sannsynlig at Lagtinget vil ha noe vesentlig nytt å tilføre lovbehandlingen, i forhold til det som alt er oppnådd gjennom behandling i vedkommende fagkomite og i Odelstinget.

Som i hvert fall nåværende medlemmer og tidligere medlemmer av Lagtinget er klar over, har de senere års praksis utviklet seg slik at Lagtingets behandling av lovforslag framstår som mer formell enn reell. Etter en votering i forrige periode, da flertallet ved en inkurie ble et an-

net i Lagtinget enn i Odelstinget, har man for sikkerhets skyld også sluttet å votere.

En tokammerbehandling av lover skal sikre kvaliteten i lovgivningen. Det er et viktig hensyn, men det kan ivaretas – slik andre parlamenter uten to kammer gjør – ved å behandle lovforslag to ganger i samlet storting, slik grunnlovsforslaget innebærer. Det er i tråd med praksis i bl.a. Sverige, hvor det er to «lesninger» av lovforslag, og i Danmark, hvor det er tre «lesninger».

Den viktigste innvendingen mot dagens inndeling av Stortinget er det som vakte debatt på flere av de første storting etter 1814, nemlig at lagtingsmedlemmene er avskåret fra å foreslå lover i eget navn og fra å delta i debatten i Odelstinget. Dette har forsterket seg etter hvert som behandlingen i Lagtinget har blitt mer rituell. I dag er medlemmene av Lagtinget i praksis helt avskåret fra å delta i debatter her i huset om lovsaker.

Inndelingen skaper også problemer for komiteemedlemmer som samtidig er medlem av Lagtinget. Det er vanskelig for dem å være saksordfører i lovsaker. Begge disse forhold er særlig problematiske for partier som har bare ett medlem i flere eller i alle komiteene.

En samlet komite foreslår at Grunnloven endres slik at inndelingen av Stortinget i et odelsting og et lagting ved behandling av lovsaker oppheves, og at lovforslag isteden behandles to ganger av Stortinget i plenum, med minst tre dager mellom hver behandling. Komiteen legger til grunn at førstegangsbehandling av lover i samlet storting skal foregå som ved dagens behandling i Odelstinget. Komiteen legger videre til grunn at andregangsbehandling i Stortingets plenum skal ligge innenfor den samme innholdsmessige ramme som formelt gjelder for dagens behandling i Lagtinget.

Komiteen har i innstillingen lagt premissene for den gjennomgang av Stortingets forretningsorden som blir nødvendig etter dagens vedtak. Alt tyder på at endringen blir vedtatt. Jeg går derfor ikke nærmere inn på dette her, men nøyer meg med å vise til den enstemmige innstillingen.

Endringen i organiseringen av Stortinget endrer også arbeidsoppgavene i Presidentskapet. I grunnlovsforslaget settes det opp flere alternativer når det gjelder sammensetningen av Presidentskapet i et storting som ikke er delt i to avdelinger. Komiteen er enig om at det er viktig at Stortingets presidentskap gjenspeiler den politiske bredden i Stortingets sammensetning. Dette tilsier at Presidentskapet fortsatt bør bestå av seks medlemmer. Komiteen vil derfor foreslå alternativ 4. Dette forslaget innebærer også valg av to sekretærer, slik dagens praksis er.

Bestemmelser om visepresidentenes rangering og arbeidsoppgaver må tas inn i Stortingets forretningsorden. Vi legger til grunn at Presidentskapet igangsetter det nødvendige arbeid for å innarbeide i Stortingets forretningsorden det vedtak som vil bli fattet i dag.

La meg understreke at det i den forbindelse også bør utarbeides rutiner som kan styrke den kvalitetssikring som skal ligge i at lovforslag underlegges to behandlinger i samlet storting.

Det vedtak vi i dag skal fatte, innebærer også slutten på det dilemma mange medlemmer av de første storting var opptatt av, nemlig at inndelingen gav et skille mellom tingets representanter. Noen så dette skillet som viktig og nødvendig for en forsvarlig behandling av lovsaker. Noen ønsket et slags overhus av spesielt kvalifiserte – som et vern mot de «narragtigste» ting. Noen av dem som ønsket dette skillet, oppdaget ulempene da de selv ble plassert i Lagtinget, nemlig at de var avskåret fra å kunne delta i lovgivningsarbeidet på linje med de andre.

Fra og med neste storting vil alle tingets representanter kunne delta i lovbehandling på lik linje. Samtidig må vi ta alvorlig den kontrollfunksjon som skal ligge i en tokammerbehandling. Og vi må iverksette mekanismer som setter oss i stand til å foreta en kvalitetssjekk ved andregangsbehandling av nye lover.

Med dette vil jeg anbefale komiteens enstemmige innstilling.

Carl I. Hagen (FrP) [11:19:58]: Det å fjerne Stortingets hva vi vel kan kalle noe kunstige inndeling i lagting og odelsting, er en naturlig konsekvens av omorganiseringen av riksrettsinstituttet. Jeg slutter meg til denne endringen – som vil få virkning etter valget i 2009 – av flere årsaker.

For det første har det vært urimelig at en fjerdedel av Stortingets medlemmer egentlig har vært ekskludert – det vil jeg kalle det – fra å delta i debatter her i huset om nye lover. De facto har det muligens én gang pr. år vært en reell debatt i Lagtinget om en lovsak. Meget sjelden har det vært debatter der – og kun noen store.

Vi har også sett mange eksempler på at representanter som er saksordfører, og som er medlem av Lagtinget, følgende ikke kan presentere saken for Odelstinget – hvor den reelle politiske debatten foregår. Det har for en fjerdedel av Stortingets medlemmer vært en urimelig eksklusjon fra disse debattene.

Når man ved to gangers behandling i Stortingets plenum ivaretar tryggheten, sikrer man samtidig også det som var noe av tanken bak denne inndelingen og to gangers behandling ved lovgivning.

Etter valget i 2009 vil det skje en modernisering med virkninger for det praktiske arbeid – ja faktisk også for den praktiske inndelingen av dette hus. Debattene om hva lagtingssalen skal benyttes til etter 2009, vil bli langt livligere – og vil det være betydelig mer interesse for – enn debattene i mange år som har foregått i lagtingssalen. Jeg ser faktisk frem til de mange gode ideer om hvorledes akkurat den salen, som ligger veldig nær vandrehallen, skal kunne benyttes til noe som har med dette hus å gjøre. Selv er jeg ikke fremmed for at den kan brukes i forbindelse med media, at vi kan få litt mer stil over en del intervjuer og spørsmål fra media etter debatter i denne salen, som pr. i dag ikke er noe særlig pent skue, bl.a. etter spontanspørretimene, ute i vandrehallen. Kanskje kan det bli litt mer verdige former, ved at salen ominnredes og blir brukt til dette. Ellers kan en muligens fortsette med kurs og omvisninger og ikke røre den i det hele tatt av bevaringsverdige grunner. Det blir en interessant debatt.

Vi i vår gruppe støtter altså forslagene om å gjøre de nødvendige endringer slik at sittende odelstingspresident og lagtingspresident samt varapresidenter blir de siste, og de går dermed over i historien som sådanne.

Eirin Falde hadde her overtatt presidentplassen.

Inge Ryan (SV) [11:23:26]: Aller først vil jeg slutte meg til saksordførers innlegg, som jeg synes var interessant historisk. SV deler fullt og helt de betraktningene som saksordføreren gjorde seg. Jeg synes også at representanten Hagen hadde et godt innlegg. SV er ikke klar for å konkludere når det gjelder hvordan vi skal bruke lagtingsalen. Der må vi ha en videre prosess. For øvrig kan jeg slutte meg til det representanten Hagen sa.

Jeg vil gjerne begrunne hvorfor SV er glad for at enstemmig storting nå velger å oppheve inndelingen av Stortinget i et odelsting og et lagting. Jeg vil bare utdype litt av det de to foregående talerne sa.

Det ene er det at det er en krevende situasjon for små partier – SV regner seg som et relativt lite parti – å ha personer plassert i Lagtinget, som gjør at de er forhindret fra å delta i viktige debatter om lovsaker. Vi opplever det faktisk som et reelt problem, både når vi skal sette sammen Odelstinget og Lagtinget etter et valg, og i det daglige arbeidet i Stortinget. Vi må ta inn personer som ikke er kjent med saken, for å holde innlegg på vegne av saksordføreren i bestemte lovsaker. Derfor blir det mye lettere for representantene og for partigruppene – særlig for de små – å få dette til å fungere etter 2009.

Den andre grunnen er at den kvalitetssikringen som Lagtinget har vært, er enkelt å ivareta gjennom en ordning med to runder i Stortinget – for det er jo det Lagtinget har vært brukt til. Det har ikke vært de store politiske slagene i Lagtinget, så vidt jeg har fått med meg, de siste årene.

Så til slutt til dette med sammensetningen av Presidentskapet. Vi er glad for at man satses på å ha et bredt presidentskap, altså seks medlemmer. I dag er fem av de sju partiene på Stortinget medlemmer av Presidentskapet. Det at man har en såpass bred deltakelse fra Stortinget i Presidentskapet, gjør at også de små partiene har større muligheter til å delta. Jeg tror det er viktig at vi har et bredt sammensatt presidentskap som kan speile Stortinget så bra som mulig.

Ola T. Lånke (KrF) [11:26:00]: Dette må sies å være en merkedag for alle som har interesse for historiske milepæler. Det kan vel for så vidt sies at det hver eneste møtedag i Stortinget skapes historie, men det er et spesielt historisk sus over beslutninger som endrer de konstitusjonelle spillereglene. Da skrives det virkelig NORGES-HISTORIE – med store bokstaver.

Ordningen med inndelingen i et odelsting og et lagting i Det norske storting ble fastlagt allerede i Grunnloven, som nevnt, og ble vedtatt på Eidsvoll i maidagene 1814. Ordningen har altså et solid fotfeste, og det kan sies at det er ingen spøk å avvikle en tradisjon som har vart i nærmere 200 år.

Opprinnelig var det noen av eidsvollsmennene som ønsket at Lagtinget skulle bli et slags overhus – der medlemmene ble valgt ved eget valg, og der en mer begrenset personkrets var valgbar. Slik ble det imidlertid ikke. Allerede i mai-grunnloven ble Lagtingets oppgaver og sammensetning fastsatt slik vi i dag kjenner det, og hvor de to avdelingene utpekes ved samme valg. I de fleste andre land med tokammerordning er dette helt annerledes.

På et vis kan en si at det norske tokammersystemet er et fordekt ettkammersystem. Lovforslag behandles riktignok først i Odelstinget og så i Lagtinget før det blir lov. Ved uenighet mellom de to tingene ender imidlertid en lovsak etter andre gangs behandling i Lagtinget til behandling i Stortinget i plenum. Lagtinget kan jo ikke stanse en lov helt, bare utsette og i høyden vanskeliggjøre vedtaket av den. Poenget var selvsagt at en tilbakesending fra Lagtinget skulle kunne gi tingets valgte representanter tid til å besinne seg, for lover som skal gjelde alle og for ettertiden, er ikke noe man hastebehandler. De skal modnes fram. Slik kunne dette såkalte tokammersystemet, rett brukt, ha en funksjon.

I riksrettssaker har Odelstinget og Lagtinget hver sine selvstendige roller – Odelstinget som påtalemyndighet og lagtingsmedlemmer som del av den dømmende myndighet. I en annen sak, som allerede er behandlet i dag, vil det bli foretatt endring i riksrettsordningen, slik at denne funksjonen for Odelstinget og Lagtinget bortfaller.

Kristelig Folkeparti har i bunn og grunn en grunnlovs-konservativ holdning. Vi har derfor ved tidligere anledninger gått imot å endre ordningen med lagting og odelsting. Men etter en samlet vurdering har vi kommet til at tiden nå er moden for å gå til det historiske skritt å endre Grunnloven på dette området.

Realiteten er, som det er påpekt, at Lagtinget i dag egentlig har en svært liten funksjon, og at det har vært slik ganske lenge. De oppgaver Lagtinget har ved lovbehandling og eventuelt riksrettssaker, kan dessuten fullt ut ivaretas på andre måter.

Noe av det positive ved dagens ordning er at den gir mulighet til å korrigere feil og mangler som man blir oppmerksom på i tiden mellom odelstings- og lagtingsbehandlingen av lovsaker. Det er en sikkerhetsventil. Men dette kan også ivaretas i et rent ettkammersystem, f.eks. ved å innføre en ordning med to eller flere «lesninger», slik vi finner det i land som Sverige, Danmark, Island, Estland og Latvia. Hovedtrekkene i en slik ordning bør fortsatt stå i Grunnlovens tekst.

De senere årene har lagtingsbehandling framstått mer og mer som en ren formalitet. Det er svært sjelden at lagtingsbehandlingen medfører endring av realiteten i en lovsak. Debatt og votering foregår i Odelstinget, og det er nå heller ikke vanlig at avvikende forslag fremmes til votering i Lagtinget. Medlemmene av Lagtinget utelukkes, som det er påpekt, både fra å være saksordfører for lovsaker og å delta i debatter om lovsaker. Dette innebærer at det i realiteten er en fjerdedel av Stortingets medlemmer som ikke aktivt deltar i behandlingen av en lovsak.

Hensynet til at det kan voteres feil i Odelstinget, og at lovtekst er blitt feil og må opprettes og lignende, vil bli

ivaretatt ved at lovsaker får to behandlinger i Stortinget med tre dager mellom hver behandling. Det legges også opp til at behandlingsformen av lovsaker blir tilnærmet som i dag, bare at behandlingene skjer i samlet storting. Det vil også kunne bli en tredje behandling i samlet storting dersom det blir en anmerkning om at lovforslaget ikke bifalles ved andre gangs behandling i Stortinget. Anmodningsvedtak som fremmes i tilknytning til lovsaker, vil bli ført opp til behandling som egne saker, slik som det også gjøres nå.

Opphør av tokammerordningen vil også bety endringer i Stortingets presidentskap. Kristelig Folkeparti mener det fortsatt bør være seks medlemmer i Presidentskapet i Stortinget. Det er viktig at sammensetningen av Presidentskapet gjenspeiler bredden av partier i Stortinget, slik at også mindre og mellomstore partier skal kunne bli representert i Presidentskapet.

En endring av vår grunnlov som denne, som vil medføre opphør av en nær 200 år gammel ordning, setter naturligvis noen strenger i bevegelse i oss. Likevel konstaterer vi at tiden er kommet for å modernisere både Stortingets lovbehandlingsprosedyre og vår riksrettsordning. Det er ingen vei tilbake. Så får trøsten for oss som deltar nå – om det da er noen trøst – være at vi i det minste er med og skriver norgeshistorie.

Når det gjelder diskusjonen om bruken av lagtingssalen, ligger dette litt fram i tid. Vi skal jo ennå holde på der i mer enn to år. Så vi får ta den diskusjonen ved en senere anledning.

Magnhild Meltveit Kleppa (Sp) [11:31:36]: Den 15. januar 1932 gjorde Stortinget følgende samrøystes vedtak:

«Regjeringen anmodes om å utrede spørsmålet om loves behandling i Stortinget, herunder også om opphevelse av Stortingets avdelinger (Odelstinget og Lagtinget) og forelegge resultatet med eventuelle forslag snarest mulig for Stortinget.»

Dette vedtaket vart ikkje følgt opp før det blir det i dag.

Stortinget har behandla også liknande grunnlovsforslag som det vi no har til behandling, i 1932, i 1937, i 1951 og i 1954. I regelen har forslaget om å oppheva tokammersystemet vorte fremja i lag med forslag om å endra riksrettsinstituttet.

Eg skal frå Senterpartiet si side innrømme at det var nok nokre som syntest dette forslaget som representantar frå Arbeidarpartiet og SV hadde lagt fram, og som altså blir kalla Dokument nr. 12:14 for 2003–2004, var vel spenstig. Ved nærare ettertanke fann ei samrøystes gruppe fort ut at dette var det veldig gode grunnar til å gå inn for. Hovudpoenget til forslagsstillarane er jo at vårt tokammersystem er meir formelt enn reelt. I andre typisk føderale land med eit tokammersystem er det gjerne ulik politisk samansetjing i dei to kammera. Det kan jo ha si årsak i fleire forhold, f.eks. ulik valordning, direkte eller indirekte val, forskjellig lengd på valperiode, til og med forskjellig representativ funksjon, jf. f.eks. Storbritannia og USA. I Noreg blir jo medlemmene i desse to avdelingane peikte ut ved same val, og Stortinget har i manns minne

vore delt på eit vis som gjer at styrkeforholdet mellom partia er det same i begge avdelingane.

Det er òg slik at i vår gruppeleing har vi hatt dei same utfordringane ved kvart nytt val: Kven skal vera i Lagtinget, og kven skal vera i Odelstinget? Implisitt i det må nokre «finna seg i» ikkje å ha den same moglegheita som andre til å fremja lovforslag eller til å ta del i den reelle lovgivingsdebatten som føregår i Odelstinget. Vi synest no at det er klokt historisk, men òg framtidsretta, at det i dag blir gjort eit samrøystes vedtak. Vi kan vel seia det slik at det er i tråd med dansk løysing, jf. den grunnlovsrevisjonen som var i Danmark i 1953 – identiske lovvedtak skal gjerast to gonger i Stortinget, saka blir stoppa dersom forslaget blir avvist ved fyrste gongs behandling. For at dette kravet skal bli oppfylt, må lovsaka behandlast ein tredje gong dersom det fyrste vedtaket ikkje blir akseptert fullt ut ved fyrste gongs behandling. Meir utførleg viser eg til det som framgår både av innlegget til saksordføraren og av innstillinga.

Den eine grunngevinga for å ha dette tokammersystemet har jo allereie falle bort, nemleg at Odelstinget er påtalestyresmakt i riksrettsaker. Det avklarte vi i førre sak. Så er det den andre grunngevinga, lovgiving, som altså blir endra i og med denne saka.

Frå Senterpartiet si side vil eg seia at dette forslaget var eit spenstig initiativ. Det inneber ei fornuftig modernisering av Stortinget si behandling av lovframlegg i pakt med den konstitusjonelle utviklinga som er både i Sverige og i Danmark. Vi er òg tilfredse med den kompakte einigheita som det ser ut til å vera når det gjeld talet på medlemmer i Presidentskapet, seks medlemmer – og to sekretærar – som i dag.

Odd Einar Dørum (V) [11:36:56]: Venstre kommer til å stemme for grunnlovsendingsforslagene. Jeg vil knytte noen korte merknader til dem.

Det er riktig, som mange har pekt på, at Norge har hatt en annen type tokammersystem enn andre land, f.eks. i Norden. Land som Danmark og Sverige, som har hatt reelle tokammersystem, har avskaffet dem.

Det norske systemet tror jeg vi må forstå i en historisk sammenheng, ved Grunnloven av 1814 og forholdet mellom den lovgivende og den utøvende makt. I den sammenheng, og med Riksretten som et politisk virkemiddel og våpen, hadde dette stor kraft i seg. Med gjennomføringen av parlamentarismen bit for bit i tiden 1884–1905, og fullt ut ved innskriving i Grunnloven i dag, faller grunnlaget for den historiske Riksretten bort. Vi får en riksrett i en annen utgave, slik som det er beskrevet i en tidligere sak i dag. Da blir debatten om den norske varianten av tokammersystemet for lovgivningsbehandling spørsmålet.

Jeg er enig med de representantene som sier at det er en stund siden tokammersystemet har hatt betydning, men jeg har selv vært til stede i denne sal da det hadde det. Det var i valgperioden 1977–1981, i en debatt om unntak i arbeidsmiljølovens bestemmelser om ansettelser og om ideologiske og livssynsbaserte institusjoner, i en samarbeidssituasjon mellom den daværende arbeiderpartiregje-

ringen og Venstre, som ikke alle var med på, for det ble ett flertall i Odelstinget og et annet flertall i Lagtinget. Det avspeilet reelle politiske forskjeller. Så man skal ikke gå så langt tilbake for å kunne se at det har hatt en viss praktisk politisk betydning, og da ble saken løst underveis. Jeg er enig i at det i perioden etterpå er vanskelig å se situasjoner hvor tokammerssystemet har hatt det.

Jeg er derfor enig med saksordføreren i at når man går bort fra vår variant av tokammerssystemet og får ett kammer for å behandle lover, er det veldig viktig at man praktisk tenker nøye igjennom at lovbehandlingen i to runder ikke bare blir formell, men også reell, i den forstand at den gir muligheten til den ettertenksomheten og kvalitetskontrollen man skal ha. Det er ganske viktig, og jeg hørte at saksordføreren sa at det var viktig å komme tilbake til det. Det legger Venstre til grunn ved behandlingen i dag.

Med disse merknader kommer vi til å stemme for grunnlovsforslaget når det kommer til votering ved navneopprop senere i dag.

Berit Brørby (A) [11:39:40]: Det har vært gjort forsøk tidligere på å få lagt ned Odelstinget og Lagtinget. Det har man ikke lyktes med, og derfor er jeg stolt av å være den som på nytt initierte at Odelstinget og Lagtinget nå skulle gå over i historien. Med andre ord: Saken er moden.

Riksforsamlingen på Eidsvoll ble satt med bare ett kammer. Likeverd og samme rettigheter var en grunnleggende idé hos eidsvollsmennene i 1814. Naturlig nok møtte det derfor sterk motstand da konstitusjonskomiteen fremmet sitt forslag til § 78, den senere Grunnloven § 49, om å innføre et tokammerssystem. Bestemmelsen ble, historisk nok det også, vedtatt med knappest mulig flertall – 54 mot 52 stemmer.

Norge er faktisk det eneste landet i Europa – ja, kanskje i hele verden for alt det jeg vet – som har en slik blandingsordning når det gjelder vedtakelse av lover. Ordningen med at Stortinget selv deler seg i to avdelinger – et odelsting med tre fjerdedeler av stortingsrepresentantene og et lagting med en fjerdedel av stortingsrepresentantene, og hvor lovforslagene introduseres i Odelstinget og Lagtinget på sett og vis står for kontroll i etterhånd – er et særnorsk fenomen.

I praksis har ordningen imidlertid hatt liten betydning. Bare rent unntaksvis har lovforslag vandret mellom avdelingene. Lovforslag vedtatt i Odelstinget har som regel veldig glatt vunnet fram i Lagtinget. Derfor har det nå faktisk de seneste årene gått sport i å avvikle møtene i Lagtinget raskest mulig, og det settes stadig nye rekorder, blir det fortalt om.

Delingen av de to tingene har også hatt en annen funksjon, all den tid medlemmer av Lagtinget også har vært medlemmer av Riksretten. Etter dagens møte er denne oppgaven falt bort og Lagtingets medlemmer erstattet av medlemmer oppnevnt av Stortinget.

Den norske ordningen kan ikke forsvares ut ifra de mest sentrale argumentene for tokammerbehandling. Lagtinget bidrar ikke til representasjon av spesielle interesser eller til sikring av særegen kompetanse i lovproses-

sene. Siden heller ikke Lagtinget avviker særlig fra Odelstinget rent politisk, skal det veldig mye til for å kunne gjøre ugagn i Lagtinget. All den tid Lagtinget heller ikke har noen saksforberedende komiteer, er sjansen for at Lagtinget vil ha noe vesentlig nytt å tilføre lovbehandlingen, svært begrenset. Med litt velvilje kan man likevel si at det er en innebygd sikkerhetsmekanisme i den todelte behandlingen.

Når ordningen med todeling nå oppheves, er det derfor viktig at vi ser med friske øyne på hvorledes lovforslag skal kunne kvalitetssikres på en god måte. Jeg synes det er et demokratiproblem at 42 av Stortingets 169 medlemmer så å si er ekskludert fra aktiv lovbehandling.

Ordningen med en deling i odelsting og lagting har ført til visse ulemper i Stortingets løpende arbeid. For eksempel har ikke, som tidligere nevnt, komiteemedlemmer som samtidig sitter i Lagtinget, kunnet følge opp saksordførersansvaret i den reelle lovbehandlingen som faktisk har foregått i Odelstinget. Det blir det nå slutt på. Fra neste periode skal alle saker behandles i Stortinget, og alle representanter skal gis samme mulighet for deltakelse.

Bare en liten kommentar til representanten Hagens interesse for bruk av lagtingssalen i framtiden: Jeg for min del tror det kan komme mange kreative innspill, men jeg tror ikke det blir røykerom, og heller ikke pub, hvis det er dét representanten Hagen har tenkt seg.

Det er et historisk vedtak vi skal fatte i dag, det gleder meg stort, og jeg er veldig stolt av å være initiativtaker til dette.

Inge Lønning (H) [11:44:06]: Det har gjentatte ganger vært brukt adjektivet «historisk» i dag, og det kan man godt forstå. Denne saken innebærer også at dette møtet får karakter av et minnemøte. Jeg skal ikke polemisere mot Odelstingets president fra denne talerstol, men jeg synes at et minnemøte kanskje ikke bør inneholde for mange muntre innslag, og vil nok presisere at det slett ikke har gått sport i å avvikle Lagtingets møter på kortest mulig tid. Det som faktisk har skjedd over tid, er at praksis har endret seg, uten at man har endret systemet.

Opprinnelig foregikk det full lovbehandling i begge kamre. Det var jo poenget ved å instituere det på den måten Grunnloven gjorde. Da foregikk debatten begge steder, og ingen fryktet for at det ene skulle bli en reprise av det annet. Det som gradvis har forandret praksis, er naturligvis at jo mer de politiske partigrupperingene spilte en førende rolle i Stortingets behandling, og partisammen-setningen stort sett var den samme proporsjonalt i begge kamre, fant man ut at det var lite praktisk å kjøre full debatt begge steder. Men det er jo ingenting i dagens ordning som forhindrer at man kan gjøre det. Det er simpelthen bare praktiske bekvemmelighetshensyn som har medført at man gjennom en slags stilltiende overenskomst mellom partiene i Stortinget er blitt enige om at man normalt kjører debatten om lovforslag i Odelstinget og ikke i Lagtinget.

Men så til det som er sakens realitet: Når riksrettsordningen ombygges slik at den ikke avhenger av noen form for todeling i Stortinget, er jo den aller viktigste begrun-

nelsen for nødvendigheten av å opprettholde et delt system falt bort. Da gjenstår det ett hensyn, nemlig kvalitetskontrollen og kvalitetssikringen i lovgivningsprosessen. Jeg er fullt ut enig i det som sies i komiteinnstillingen, at den kvalitetssikringen kan ivaretas akkurat like godt ved at man behandler lovforslag flere ganger i plenum. Det foreligger altså, med den endringen som gjøres i riksrettsordningen, ikke lenger noen tungtveiende grunner til å opprettholde todelingen. Da er det helt logisk at man lar den falle. Det har også de praktiske fordeler, som flere har påpekt, at da vil alle de valgte representanter stille på like fot når det gjelder muligheten til å delta fullt ut i debatten om alle typer saker som Stortinget behandler.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3. (Votering, se side 2023)

S a k n r . 4

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag fra Åse Gunhild Woie Duesund, Dagrun Eriksen og Per Steinar Osmundnes om ny § 95 a i Grunnloven. (Vern av liv) (Innst. S. nr. 95 (2006-2007), jf. Dokument nr. 12:11 (2003-2004))

Berit Brørby (A) [11:48:34] (ordfører for saken): Respekt for liv og menneskeverd er grunnleggende verdier i vårt samfunn. Det kommer til uttrykk i Grunnlovens bestemmelser. Norge har dessuten sluttet seg til Verdenserklæringen om menneskerettigheter, hvor retten til lov, frihet og personlig sikkerhet er slått fast.

Videre er Den europeiske menneskerettighetskonvensjon og FN-konvensjonen om barns rettigheter inkorporert i menneskerettsloven av 21. mai 1999.

I de senere år har det fra flere hold vært slått til lyd for å gi menneskerettighetene en bredere plass i den norske grunnlov. Mange forhold taler for en styrking av Grunnloven på dette området. Det krever imidlertid en bred tilnærming og en grundig bearbeiding. Slik jeg ser det, tilfredsstiller ikke det foreliggende grunnlovsforslag de krav som bør stilles dersom menneskerettighetsproblematikken skal gis en bredere og sterkere forankring i vår konstitusjon.

Jeg har merket meg at begrunnelsen for det foreliggende forslag er å understreke at den grunnleggende respekt for liv og menneskeverd fortsatt skal prege vårt samfunn. Dette hensynet er det bred enighet om, og det er, slik jeg ser det, ivaretatt i dagens lovgivning.

Ett av punktene i forslaget reiser dessuten vanskelige spørsmål. Det gjelder definisjonen av retten til liv og legemlig integritet fra unnfangelse til naturlig død. Dette går rett inn i abortdebatten, i debatten om fosterdiagnostikk og bio- og genforskning og inn i lovgivning hvor det opereres med andre definisjoner for når et individ får juridiske rettigheter. Det betyr at vi ved å vedta det foreliggende forslag ville så tvil om bestemmelser i andre lover. Arbeiderpartiet støtter følgelig ikke det foreliggende forslag, men er åpen for en debatt om hvorledes vi skal sikre

menneskerettighetene en mer framtrødende plass i vår grunnlov enn det de har i dag.

Med disse kommentarer anbefaler Arbeiderpartiet å ikke støtte forslaget.

Presidenten: Da har representanten Berit Brørby redegjort for sitt partis holdning i denne saken.

Lodve Solholm (FrP) [11:51:12] (leiar i komiteen): Berre nokre få korte kommentarar frå mi side.

Som det går fram av innstillinga, er Framstegspartiet sine medlemmer i komiteen samde i fleirtalsinnstillinga. Det er klart at den grunnleggjande respekten for liv og menneskeverd gjeld og skal gjelde for alle i det norske samfunnet. Behovet for å sikre retten til liv synest vi er tilstrekkeleg teke vare på i gjeldande lovverk.

I Framstegspartiet står kvar enkelt representant fritt i desse spørsmåla og kan stemme etter si eiga overtyding – dette berre for å ha gjort det klart når det gjeld voteringa seinare i dag.

Per-Kristian Foss (H) [11:52:26]: Dette grunnlovsforslaget omhandler det aller mest sentrale av menneskerettighetene, nemlig respekten for liv og menneskeverd. Utgangspunktet for forslaget, det å understreke at en grunnleggende respekt for liv og menneskeverd fortsatt skal prege vårt samfunn, har Høyres helhjertede støtte. Dette bør derfor ikke være en debatt for eller imot vernet av enhvers «Ret til Liv og legemlig Integritet» – for å sitere forslaget – men snarere en debatt om dette trenger en ytterligere grunnlovsfesting, slik som forslagsstillerne foreslår, eller ikke. Jeg viser til at vi gjennom internasjonale konvensjoner om menneskerettigheter har tiltrådt vel så sterke formuleringer og forslag.

Etter mitt skjønn er retten til liv ikke bare den mest elementære rett et menneske har, det er også en rett som er så innlysende og selvsagt at det er overflødig å dekke den ytterligere inn gjennom tilføyelser i statsforfatningen, slik som foreslått. Når det gjelder legemlig integritet, må dette forstås som det enkelte menneskes rett til beskyttelse mot krenkelse eller overgrep mot sitt legeme eller sin kropp. Heller ikke her er det vanskelig å være enig i forslagsstillerne intensjon med forslaget, iallfall slik jeg tolker intensjonen. Dette er imidlertid forhold som allerede er godt dekket i lovgivningen vår, ikke minst gjennom Grunnloven § 110 c.

Forslagsstillerne begrunner forslaget på en måte som vanskeliggjør en debatt som ikke blander kortene, ved å blande inn tema som dødshjelp og svangerskapsavbrudd. Slik jeg ser det, er ikke abortlovgivningen vår i strid med det foreliggende grunnlovsforslaget. Dette er således ikke grunnen til at jeg mener at forslaget ikke bør bifalles. Hvis forslagsstillerne egentlige intensjon er å få endret lovgivning i slike saker, er det å anbefale heller å benytte muligheten til å fremme private lovforslag i Stortinget.

På denne bakgrunn anbefaler jeg Høyres representanter å stemme imot grunnlovsforslaget, i tråd med komiteinnstillingen.

Presidenten: Da har vi også fått en stemmeforklaring fra representanten Per-Kristian Foss.

Ola T. Lånke (KrF) [11:55:01]: Kampen for å grunnlovfeste retten til liv hører til Kristelig Folkepartis kjernesaker. Ved flere anledninger har vi stilt oss bak forslag til en egen grunnlovsbestemmelse som fastslår menneskeverdens ukrenkelighet og alle menneskers rett til liv og legemlig integritet. Retten til liv og menneskeverd er det bærende grunnprinsipp i vår kulturarv. Som en naturlig følge av det burde den også vært nedfelt i vår grunnlov, ikke minst skulle dette være naturlig i en tid hvor vi opplever at menneskelivet er mer utsatt enn noen gang.

For ca. 1 000 år siden ble kristenretten innført i Norge. Den banet veien for et nytt menneskesyn, og med det skjedde det en markert oppgradering av menneskeverdet. Gjennom tiden ble dette synet på mennesket videreutviklet – vi vil kanskje si kvalitetssikret og aktualisert – i møte med nye utfordringer. Det er en prosess som fortsatt pågår. Denne forståelsen av hva et menneskeliv er, legger til grunn at alle har samme ukrenkelige verdi uavhengig av funksjonsdyktighet, kjønn, tro, alder, sivil status og etnisk opprinnelse. Disse verdiene er også sentrale elementer i Verdenserklæringen om menneskerettighetene av 1948 og andre internasjonale konvensjoner, men så langt, i 2007, har det ikke vært stemning her i Stortinget for å nedfelle dem i den norske grunnloven. I 1994 vedtok riktignok Stortinget en ny paragraf 110 c, som det har vært henvist til allerede i debatten, som sier:

«Det paaligger Statens Mydigheter at respektere og sikre Menneskerettighetene.»

Det er det nærmeste man kommer.

Kristelig Folkeparti og undertegnede tviler ikke på at retten til liv og legemlig integritet har stor oppslutning i det norske folk og likeledes i dette hus – også bekreftet av saksordfører Berit Brørby. Ja, om vi spurte, ville vi sikkert få bekreftet at alle betrakter retten til trygghet for liv og legeme som fundamental. Ingen vil protestere mot en slik tanke. Nei, snarere er faren at vi tar disse verdiene som en selvfølge. Men på dette området vet vi at intet er selvfølgelig.

Ser vi oss rundt, må vi erkjenne at menneskelivet er mer truet enn noen gang. Bruken av vold øker både i vårt samfunn og andre samfunn, og frykten for terrorisme brer om seg. Vi er vitne til omseggripende rasisme, etniske konflikter, menneskehandel og slaveri. Vi føler alle en uro for at ideologier som svekker respekten for liv og menneskeverd, skal få feste seg, særlig blant yngre mennesker. I en slik situasjon burde det ikke være grunn til å legge mindre vekt på respekten for liv og menneskeverd enn før, snarere tvert imot.

I den forrige debatten om det samme forslaget, i 2004, uttalte representanten Inge Lønning at forslaget

«berører den mest fundamentale av alle rettigheter. Man kan til og med si at det berører den rettighet som kvalitativt er forskjellig fra alle andre rettigheter, fordi den er forutsetningen for alle de andre rettigheter».

Så skylder jeg å gjøre oppmerksom på at Inge Lønning allikevel kom til at han ikke så det formålstjenlig å gå inn for en innlemmelse i Grunnloven.

Kristelig Folkeparti mener imidlertid at vi mer enn noen gang trenger en faneparagraf i vårt mest fundamentale lovverk som løfter retten til liv høyt, ikke fordi en slik paragraf alene kanskje vil føre til så mye konkret på kort sikt, men fordi den for fremtiden vil være et viktig signal til påminnelse for alle og enhver, og ikke minst lovgiverne, om hvilke grunnleggende verdier vårt samfunn og vårt lovverk skal bygge på.

Vårt samfunn blir stadig mer komplisert. Ikke minst gjelder dette på teknologiens område. Forskerne viser stadig fram sine nyvinninger. Dette gjelder også den medisinske forskningen, og en del av denne forskningen foregår i grenseområdene mellom liv og død. Jeg skal ikke foregripe debatten om den nye bioteknologiloven annet enn konstatere at vi nok en gang står i fare for å krysse viktige etiske grenser.

I det forslaget som Regjeringen har lagt fram, går man inn for å tillate forskning, sortering og utvelgelse av spirende liv. Jeg har vanskelig for å se at dette bidrar til å skape et samfunn der det er plass til alle.

Bioteknologien gir oss muligheter og kan gjøre mye for mennesker. Disse mulighetene skal vi også gripe, og vi skal gripe dem samtidig som vi tar hensyn til at bioteknologien også rører ved verdier som er sentrale for samfunnet vårt: Menneskets verdi og et samfunn med plass for alle.

Jeg har tatt meg litt tid til å bla gjennom referatene fra den store debatten om disse spørsmålene i Stortinget for 12 år siden. I den debatten ble det holdt mange reflekterte innlegg av representanter fra begge sider, både av dem som var for, og av dem som var imot innlemmelse av en egen paragraf til vern om retten til liv og menneskeverd. I den etterfølgende voteringen stemte, som vi vet, et stort flertall imot innlemmelse i Grunnloven.

En tydelig fellesnevner for dem som konkluderte med å stemme imot, var at en slik ny bestemmelse om retten til liv ville komme til å rokke ved eksisterende lov om svangerskapsavbrudd. Flere debattanter viste til at så lenge det var et klart flertall for abortloven, ville det være uheldig å vedta noe som kunne bli brukt imot den.

Med andre ord: Dersom forslaget skulle bli vedtatt, ville man «komme i den situasjon at en lov som har klar støtte i Det norske storting, ville være grunnlovsstridig», for å sitere daværende ordfører for saken, representanten Jan P. Syse. Tar jeg ikke mye feil, er nok situasjonen i dag nokså mye den samme som den vi opplevde for 12 år siden, og som den vi for så vidt opplevde også var sist saken var tema her i huset i 2004.

Det er veldig synd at en aktuell lov som gjelder for kun et eneste område, nemlig lov om svangerskapsavbrudd, skal stille seg i veien for at det kan innføres en generell grunnlovsbestemmelse som slår fast menneskeverdens ukrenkelighet og retten til liv som en overordnet visjon for alle lovområder der dette i dag kunne komme til anvendelse.

(Lånke)

Som kjent har det også vært svært delte meninger om hvorvidt en grunnlovparagraf som foreslått ville medføre at abortloven måtte endres. Også fremtredende jurister har hevdet at det ikke ville være nødvendig.

Likevel forteller dette med all tydelighet at historiens «timing» – om vi kan si det slik – har hatt betydning for hvilke stabbesteiner som senere er blitt stående. Det kan således være nærliggende å stille spørsmålet: Hva om det syn vår abortlovgivning representerer, hadde preget forståelsen av dette spørsmål i den vestlige verden anno 1948? Ville da retten til liv overhodet fått noen plass i Verdenserklæringen for menneskerettigheter?

Jeg vil avslutte der jeg begynte, med å si at for Kristelig Folkeparti er kampen for grunnlovfesting av retten til liv et kjernesporsmål. Vi er fullt klar over at vi ikke får tilslutning denne gangen heller. Det får vi leve med. Men vi vil håpe at det finnes politikere også i kommende perioder som til tross for manglende tilslutning, vil heise fanen for den mest fundamentale av alle verdier, nemlig retten til liv og menneskeverd. Uansett er det viktig at også framtidige aktører i det politiske liv blir konfrontert med disse spørsmålene og må ta stilling til dem.

Magnhild Meltveit Kleppa (Sp) [12:04:47]: Kristeleg Folkeparti inviterer i dag til debatt om respekten for liv og menneskeverd. Grunngevinga for det grunnlovsforslaget som no har blitt fremja i kvar periode i lengre tid, er at eit slikt vedtak vil understreka at ein grunnleggjande respekt for liv og menneskeverd framleis skal prega samfunnet vårt.

Som det går fram av innstillinga, seier alle dei øvrige partia nettopp det:

«Det er således etter flertallets mening klart at en grunnleggende respekt for liv og menneskeverd gjelder og skal gjelde for det norske samfunnet, og at behovet for å sikre retten til liv er tilstrekkelig ivaretatt i gjeldende lovverk.»

Det som er spørsmålet her, er om retten til liv er tilstrekkeleg teke vare på i gjeldande lovverk. Eg synest det er viktig å minna om det som òg går fram av fleirtalsinnstillinga, nemleg at verdiar som respekt for liv og menneskeverd har fått si utforming i norsk lovgiving innanfor ramma av den Grunnlova vi har i dag. Noreg har slutta seg til Verdserklæringa om menneskerettane, der retten til liv, fridom og personleg tryggleik er slege fast. I tillegg er bl.a. Den europeiske menneskerettskonvensjonen, EMK, og FN's konvensjon om barn sine rettar inkorporert i menneskerettslova av 21. mai 1999. Vedtaket om rett til liv er teke inn i begge desse konvensjonane.

Så er då spørsmålet: Kva vil vera forskjellen på ein faneparagraf – som det er uttrykt her – og gjeldande lovverk, slik det til no er nedfelt? Eg er komen til at den praktiske forskjellen vil vera veldig liten. Det er jo slik at det frå før av er enkelte paragrafar i Grunnlova som har ein symbolsk verdi. Men høyr: Dei som vil arbeida for menneskerettar og for menneskeverd, må ta inn over seg – alle vi som vil det, må ta dette inn over oss – at det som det fyrst og fremst handlar om, er å vera årvaken kvar einaste

dag i saker som blir tekne opp her, og i saker elles i samfunnet.

Det er heilt rett, som det allereie er hevda her frå Kristeleg Folkeparti, at det er viktig å vera påpasseleg i saker som gjeld livets byrjing, og i saker som gjeld livets slutt, og i spørsmål som gjeld grenser og moglegheiter i forhold til ny teknologi. Det er faktisk òg slik at eg trur alle kan kjenna seg igjen i at vi har forsømmingar som vi må ta ansvar for, t.d. når det gjeld å stilla opp for ei meir verdig omsorg, og for det å bli møtt med respekt og verdigheit. Den enkelte skal oppleva dette, anten han eller ho er deiment og er på ein sjukeheim, eller får behandling på eit sjukehus.

Eg trur faktisk ikkje det går an å seia at å grunnlovfesta retten til liv er det som er det avgjerande for om vi legg til rette for eit samfunn med plass til alle. Det er ikkje slik, verken for Senterpartiet, for Kristeleg Folkeparti eller for andre parti, at vi kan seia at vi har vore påpasselege nok fram til denne dag når det gjeld å leggja til rette for eit samfunn med plass til alle. Kvifor er det då slik at det er foreldre med funksjonshemma barn som kvar einaste dag må føra ein kamp for ein betre kvardag for sitt eige barn, og som faktisk opplever at det ikkje er på grunn av at samfunnet stiller opp at nokon av desse får ein betre kvardag? Det er slik i nokre tilfelle, men dessverre ikkje i alle. Det er faktisk heller slik at mange av desse familiane opplever at dei kvar dag må føra ein kamp fordi samfunnet ikkje stiller opp.

Min konklusjon i denne saka har blitt at det er viktig å ta ein debatt om menneskerettar, om menneskeverd og om respekt for liv. Det er òg viktig å ta ein slik debatt i tilknytning til konkrete saker i dette stortinget. Og så er det viktig å minna kvarandre om at det ikkje er grunnlovfesting eller ikkje som avgjer om vårt samfunn blir betre på dette feltet. Det er det engasjementet som vi til kvar tid må ha. No har altså eit samla storting på nytt igjen i denne innstillinga understreka at ein grunnleggjande respekt for liv og menneskeverd gjeld – og skal gjelda – for det norske samfunnet.

Korleis Senterpartiet stiller seg til det forslaget som ligg føre, går òg fram av innstillinga. Her kjem våre representantar til å stemma ulikt. Nokre kjem til å støtta Kristeleg Folkeparti sitt forslag, og nokre kjem til å støtta fleirtalet.

Åse Gunhild Woie Duesund (KrF) [12:11:53]: Som en av forslagsstillerne til grunnlovsforslaget får jeg en del spørsmål om hvorfor Kristelig Folkeparti på ny fremmer et forslag som tidligere er nedstemt. Det er flere grunner til det, men den aller viktigste årsaken synes jeg kommer godt fram ved å sitere hva stortingsrepresentant Inge Lønning sa da vi sist hadde dette temaet til behandling:

«Jeg finner det viktig fordi dette forslaget berører den mest fundamentale av alle rettigheter. Man kan til og med si at det berører den rettighet som kvalitativ er forskjellig fra alle andre rettigheter, fordi den er forutsetningen for alle de andre rettigheter. Hvis et menneske fratras retten til liv, er det ingen andre rettigheter som

er tilbake, eller som er aktuelle i det hele tatt. Slik sett er det ingen tvil om at dette dreier seg om det kvalitativt sett mest fundamentale verdigrunnlag for et samfunn. »

Jeg tror i tillegg at det er viktig at ethvert storting har sin egen debatt om dette viktige spørsmålet.

Vi får stadig ny viten om hva et befruktet egg er disponert for, allerede før det er satt inn i livmoren. Hvem skal da avgjøre hvem som skal ha rett til liv?

Et samlet storting har vedtatt at vi ønsker et samfunn med plass til alle, men nye medisinske metoder og teknikker kan åpne for at en velger ut fra funksjonsevne og nytetetenkning. Da kan en ikke hevde at alle har rett til liv. For Kristelig Folkeparti er det viktig å presisere at alle har lik verdi, uavhengig av funksjonsdyktighet og hva det kan prestere. Et menneske har verdi ut fra sin egenverdi: Det at det er et menneske.

Jeg tror at de fleste ønsker at retten til liv skal være styrende for vårt samfunn og er enig med Kristelig Folkeparti i at respekten for menneskeliv og menneskeverd er helt grunnleggende for vår kultur og våre verdier. Nettopp derfor synes jeg det er så inkonsekvent at en ikke vil grunnlovfeste det.

Det er riktig at Norge har sluttet seg til Verdenserklæringen om menneskerettighetene, hvor retten til liv, frihet og personlig sikkerhet er fastslått. I tillegg har vi sluttet oss til Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen og FNs barnekonvensjon, der retten til liv er inntatt.

Vi har mange formuleringer i vår grunnlov som representerer en dobbel inndekning, f.eks. ytringsfrihet og religionsfrihet. Hvorfor skal ikke retten til liv, som er så overordnet alt annet, få sin plass i Grunnloven?

Jeg nevnte at den medisinske utviklingen ved livets start er i en rask utvikling og fører til flere etiske dilemmaer. Det samme kan en si om livets avslutningsfase.

Spørsmål om hvor lenge en skal opprettholde kunstig liv blir daglig stilt på våre sykehus. Marie Aakre, som i mange år har arbeidet med døende mennesker og lindrende medisin, har sagt at: Vi bør i hele vår kultur gjeninnføre begrepet naturlig dødsprosess og død. Moderne medisinsk teknologi og vår tids fornektning av lidelsen og døden som naturlige deler av et menneskeliv har ført til at vi ikke lenger har evne til å se det naturlig menneskelige.

Dette er vanskelige spørsmål. Helsearbeidere sier at flere eldre syke føler seg i veien, og deres rop om hjelp kan bli misforstått. De ønsker smertelindring, omsorg, fellesskap og nærhet i en vond tid.

Jeg har vært på studietur til Nederland for å se hvordan aktiv dødshjelp ble praktisert. Etter den turen er jeg mer overbevist enn noen gang om at vi trenger livshjelp framfor dødshjelp. I dag kan en gi støtte til nettopp dette ved å stemme for forslaget om retten til liv fra unnfangelse til en naturlig død.

Inge Lønning (H) [12:16:39]: De amerikanske grunnlovsfedrene på 1770-tallet talte om det de kalte unalienable rights – rettigheter som ikke kan tas fra noen. Med det mente de å peke på at det finnes noen moralske grunnrettigheter, som ikke hviler på flertallsvedtak verken med

2/3 eller simpelt flertall, verken i nasjonalforsamlinger eller i noen andre typer forsamlinger, simpelthen fordi de har en så elementær og fundamental karakter at det er innlysende at de ikke kan være gjenstand for flertallsbeslutninger.

Nå er det i virkelighetens verden slik at ikke desto mindre er det fullt mulig å krenke også slike fundamentale rettigheter. Det skjer i virkelighetens verden hver eneste dag, og det skjer naturligvis også mange steder i denne verden i form av politiske beslutninger som er truffet på uklanderlig vis i henhold til de gjeldende formelle prosedyrer.

Det grunnlovsfedrene i De forente stater mente, var altså ikke å si at det ikke er mulig å krenke disse rettighetene, for det vil det til enhver tid være, men det de mente å si, var at selv om det skjer, og selv om man skulle vedta i lovs form at det er rettmessig å gjøre det, så er det urettmessig.

Dette peker på problemets kjerne, nemlig at det eksisterer to rettsbegreper. Det er et juridisk rettsbegrep som håndheves av lovgivere og domstoler i den enkelte nasjonalstat, og et rettsbegrep som er av en mer fundamental karakter. I europeisk tradisjon har man gjerne talt om naturrett i den sammenheng, altså rett som er innebygget i skaperverket selv, og som ikke kan gjøres til gjenstand for forhandlinger.

Jeg er i den situasjon som jeg var sist gang et liknende forslag ble behandlet, at jeg langt på vei er enig med forslagsstillerne i deres intensjoner og i deres beskrivelse av problemene, men ikke er i stand til å følge deres konklusjon, idet jeg ikke tror at det formulerte lovforslaget svarer til hensikten.

Nå er det interessant når man studerer ordlyden i forslaget til en ny § 95 a, å legge merke til at de som argumenterer for forslaget, egentlig bare beskjeftiger seg med én setning i hele forslaget, nemlig setningen «Enhver har Ret til Liv og legemlig Integritet fra Unnfangelse til naturlig Død.» Det neste punktet, som taler om borgernes rett til personlig frihet og livsutfoldelse innenfor de grenser som følger av lov og rett, har jeg ikke hørt en eneste kommentar til. Sant å si ser jeg heller ikke sammenhengen mellom de to leddene. Egentlig burde vel det ha vært en paragraf for seg som ikke naturlig hører sammen med den paragrafen man argumenterer for, og som dreier seg om retten til liv og legemlig integritet fra unnfangelse til naturlig død.

Det store problemet er og blir den uklarhet som ligger i glidningen mellom det moralske rettsbegrep og det juridiske rettsbegrep. Derfor synes jeg nok at representanten Per-Kristian Foss hadde et godt poeng da han pekte på at i den utstrekning det man her ønsker å gi et svar til, er de utfordringene som knytter seg til lovgivningen om svangerskapsavbrudd, eller, for å ta det mest aktuelle eksempelet, bioteknologiloven, så er vel det å argumentere for et «grunnlovsmessig utgangspunkt», som det heter i premisene: «Dette aktualiserer et klart grunnlovsmessig utgangspunkt når lovgivning på til dels nye områder skal utformes.» For øvrig er vel det man mener å si, at det aktualiserer behovet for et klart grunnlovsmessig utgangspunkt.

Problemet som da reiser seg, er: Mener man da at dette er det klare grunnlovsmessige utgangspunkt som vil ha normative føringer for utformingen av bioteknologiloven og lov om svangerskapsavbrudd? Da bør det sies i klar tekst. Det bør da også kunne sies noenlunde klart og tydelig hvilke konsekvenser man mener at det har, i hvilken forstand det eventuelt innskrenker Stortingets handlefrihet når man i neste omgang skal behandle forslaget til bioteknologilov. Ellers vil jo dette lett kunne fortone seg som en omvei som egentlig bare kompliserer en fra før av vanskelig debatt, kompliserer den ytterligere ved å invitere til en juridisk debatt om forholdet mellom grunnlovstekst og andre lovtekster. Jeg tror – for å ta det mest aktuelle eksempel, bioteknologiloven – at det er fullt tilstrekkelig til å føre en prinsipielt begrunnet debatt om den loven å diskutere forholdet mellom formålsparagrafen i den loven som i grunnleggende forstand går på de samme spørsmålsstillingene, og de endringsforslagene som fra Regjeringens side er lagt frem for Stortinget. Der er det jo fra en av de tyngste høringsinstansene, Statens helsetilsyn, pekt på at hvis man ønsker å forandre loven på de punkter som er foreslått, og slik det er foreslått, burde det tilsi at man også forandret formålsparagrafen, fordi det ellers vil fremtre en iøynefallende motsigelse mellom det som formålsparagrafen sier er lovens formål, og det lovteksten faktisk instituerer som rettslig praksis.

Jeg tror altså at det er fullt mulig å føre alle disse prinsipielle debattene i denne sal uten å gå omveien om å formulere en grunnlovstekst som egentlig bare inviterer til nye tolkningsproblemer. Derfor vil jeg også denne gang være nødt til å stemme imot det fremsatte grunnlovsfor-slag.

Ingebrigt S. Sørffonn (KrF) [12:25:17]: Grunnlovsforslaget bygger på tre hovudelement:

- menneskeverdet si ukrenkjeelegheit
 - retten til liv
 - lekamleg integritet frå befruktning til naturleg død og dermed også rett til personleg fridom og livsutfalding
- Retten til liv er den mest grunnleggjande av alle menneskerettar. Det er difor heilt naturleg at denne retten vert fastslegen i sjølve Grunnlova.

Respekten for liv og menneskeverd, frå livet sin spede start ved befruktning og like fram til ein naturleg død, er verdiar som Kristeleg Folkeparti ønskjer skal prega samfunnet vårt også inn i framtida. Kulturarven vår legg då også til grunn at alle menneske har same verdi, uavhengig av kjønn, funksjonsdugleik, alder, status, legning og etnisk bakgrunn.

Fleirtalet i komiteen seier seg samde i at ein grunnleggjande respekt for liv og menneskeverd gjeld og skal gjel-da for det norske samfunnet. Dessverre meiner fleirtalet likevel at dette vert teke godt nok vare på i eksisterande lovverk.

Frå Kristeleg Folkeparti si side vil me peika på at Grunnlova har paragrafar om t.d. yringsfridom, retten til arbeid og vern av miljøet. Me meiner at dette er både rett og godt. Men retten til liv står, sett med våre augo, endå lenger framme enn desse andre viktige rettane. Retten til

liv er den mest grunnleggjande av alle. Kva skulle vera meir naturleg enn at denne retten òg vert fastslegen i Grunnlova?

Utviklinga innanfor medisin stiller menneske overfor stadig nye problemstillingar og utfordringar. Særleg gjeld dette i livet sin første og siste fase. Utviklinga innanfor bioteknologien og debatten om aktiv dødshjelp er eksempel på dette.

Kristeleg Folkeparti ønskjer ikkje eit samfunn der menneske vert sorterte etter funksjonsdugleik eller andre kriterium. Ved å innføra grunnlovfesting av retten til liv vil dette verta slege fast på ein uomvisteleg måte.

Kristeleg Folkeparti vil ha eit samfunn med plass til alle, og grunnlaget for dette er respekten for at alle menneske har like stor verdi.

Me har i dag allereie vorte minte om at Noreg har slutta seg til Verdserklæringa om menneskerettane. Der er retten til liv, fridom og personleg tryggleik slegen fast. Vedtaket om retten til liv er også teke med, som det òg allereie har vorte nemnd, i Den europeiske menneskerettskonvensjonen og i FN sin konvensjon om barn sine rettार. Sett på bakgrunn av dette har me som nasjon allereie slutta oss til prinsippet om retten til liv. I lys av dette vert det for meg endå meir underleg dersom me ikkje skulle kunna slå dette prinsippet fast i Grunnlova.

Eg har merka meg at saksordføraren understreka at ho er open for ein debatt om dette – som ho definerte det – ut ifrå ei brei tilnærming og ei grundig førebuing. Og dersom eg forstod representanten Lønning rett, er det slik at han ved ein seinare korsveg og med eit endå betre førearbeid ikkje er framand for ikkje berre å støtta premissar, men òg konklusjon.

Det er ulike syn på abortlova og på dei prinsippa som den byggjer på. Men eg minner om at det er ikkje den lova me drøftar i dag. I grunnlovsforslaget vårt heiter det m.a.:

«Nærmere Bestemmelser om Borgernes Frihed og Ret og deres Retsværn gives ved Lov.»

Det går slik godt an å støtta grunnlovsforslaget, sjølv om ein har ulikt syn på den spesielle lovgjevinga – i dette tilfellet om ein har ulikt syn på abortlova.

På bakgrunn av dei argumenta som eg no har framført, håpar eg verkeleg at grunnlovsforslaget vårt om retten til liv kan samla eit breitt fleirtal i Stortinget, om ikkje i dag, så i nær framtid!

Eg vil med det same òg ta opp det forslaget Kristeleg Folkeparti har fremja.

S i g v a l d O p p e b ø e n H a n s e n hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten: Representanten Ingebrigt S. Sørffonn har teke opp det forslaget han refererte til.

Dagrun Eriksen (KrF) [12:29:59]: «Everyone has the right to life, liberty and security of person,» står det i artikkel 3 i menneskerettighetene fra 10. desember 1948.

Ideen om visse universelle og ukrenkelige rettigheter fikk sitt nasjonale gjennombrudd med den amerikanske uavhengighetserklæring av 1776. Den franske revolu-

sjonserklæring kom i 1789, og så fulgte en rekke forfatninger, bl.a. Norges grunnlov av 1814.

I tiden etter annen verdenskrig har menneskerettighetene blitt nedfelt i internasjonale avtaleverk på både globalt og regionalt nivå. De internasjonale avtaleverkene er i stor grad inspirert av FNs verdenserklæring om menneskerettigheter av 1948.

Retten til liv er, som det har blitt sagt av flere i salen, den mest grunnleggende av alle menneskerettigheter. Det er også retten til liv som står omtalt først når Utenriksdepartementet på sine nettsider går gjennom de sentrale menneskerettighetene.

Respekten for menneskeliv og menneskeverd er helt grunnleggende også for vår egen kulturarv. Den er selve bærebjelken i vårt verdisyn. Vår kultur er bygd på at alle mennesker har samme verdi, uavhengig av funksjonsdyktighet, alder, kjønn, sivil status og etnisk opprinnelse. Denne retten har preget både lovgivning og etiske normer i vårt land.

Mennesket har krav på både menneskeverd og liv, fordi det er et menneske. Det er utgangspunktet for vår holdning til tendensene vi i dag ser til et begynnende sorteringssamfunn, for det er nemlig ikke en selvfølge at retten til liv er styrende i samfunnet. Den medisinske utviklingen har gjort at man stadig står overfor nye problemstillinger, både i livets første fase og ved livets slutt.

Stadig flere sykdommer kan fastslås allerede på fosterstadiet. Med en stadig mer avansert fosterdiagnostikk åpnes det for å sortere bort barn på grunnlag av kjønn eller funksjonshemninger. Det reises også mange vanskelige etiske dilemmaer rundt avslutningen av livet, f.eks. om hvor lenge en behandling skal fortsette. Uten en lov som konkret verner livet, kan faren være at det blir gjort kvalitative vurderinger av menneskeverdet. Det er en utvikling som jeg vil advare mot.

For meg er menneskeverdet ukrenkelig. Alle har samme verdi. Mennesker kan ikke graderes, for alle er skapt forskjellige, og mangfoldet er både en verdi og også en ressurs for samfunnet vårt. Men det er samfunnets ansvar å sikre retten til liv. Derfor er grunnlovsforslaget også viktig. Lover skaper holdninger, og vi ønsker å skape holdninger som fremmer respekten for livet.

For meg blir dette grunnlovsforslaget ikke «en omvei», som representanten Lønning snakket om, men en overskrift, en overskrift der vår hensikt med en grunnlovsbestemmelse er å understreke at den grunnleggende respekt for liv og menneskeverd fortsatt skal prege vårt samfunn. Med den posisjonen rettigheten har allerede i dag, burde det være mulig å bli enige om også å nedfelle retten i Grunnloven. Den mest grunnleggende av alle rettigheter burde virkelig også ha en naturlig og selvsagt plass i Grunnloven, som den har det i FNs barnekonvensjon og i menneskerettighetserklæringen.

Spørsmålet vi i Stortinget i dag skal ta stilling til, er: Skal dette være en kamp hvor hvert menneske står alene, eller skal vi som samfunn ta det kollektive ansvaret og sette den store overskriften, hvor vi verner livet ved å lovfeste retten til liv i vår grunnlov?

Laila Dāvøy (KrF) [12:34:49]: Slik jeg ser det, har det vel aldri tidligere vært så avgjørende og så viktig å grunnlovfeste retten til liv som akkurat nå. Vi er inne i en tid med en nærmest eksplosiv utvikling, der mange spirende liv, både i Norge og i resten av verden, om kort tid – og faktisk også nå, iallfall en del steder – vil kunne bli gjenstand for både forskning og sortering.

La meg først påpeke noen utviklingstrekk som tilsier at retten til liv er en høyaktuell problemstilling, fordi grenser flyttes hele tiden. Enkelt personer tar i stadig større grad det valg å ta bort et barn i mors liv. Dersom grenser flyttes hele tiden, også i vårt land, er det fare for menneskeverdet, og at retten til liv går tapt. Etter min mening er det det. Et grunnlovsforslag vil for meg være som en generell formålsparagraf. Den vil kanskje hindre ytterligere vanskelige grenseforskyvninger i framtiden. Kanskje vil den være med på at man fra myndighetenes side tar en debatt om menneskeverd og retten til liv før man fremmer nye, vanskelige lovforslag. Noen eksempler: Vi har hatt en debatt i Norge om man burde utvide lov om svangerskapsavbrudd fra 12 til 16 uker. Det fikk heldigvis ikke flertall. I Spania har man en abortklinikk der man aborterer fostre som er levedyktige. I Sverige har sosialministeren i disse dager sagt at han vil komme med et forslag om at alle kvinner kan komme til Sverige og foreta svangerskapsavbrudd innenfor 18-ukersgrensen, uten prøving.

Det kanskje mest aktuelle i vårt land i dag, er bioteknologiloven, som mange har vært inne på. Den går, slik jeg ser det, på menneskeverdet løs. Den gjør også at mange spirende liv ikke får rett til å leve. Jeg tenker da på den sorteringen som man har foreslått ut fra en ny metode – preimplantasjonsmetodikken – der man vil sortere bort en del fostre som er bærere av sykdom. Man vil også fastslå vevstype for å lage barn i den hensikt at barnet skal være donor til syke søsken. Så vil man gå til det skritt å forske på overtallige befruktete egg. Grenser tøyes altså hele veien. Og grensene for hvordan vi mennesker vurderer hvilke liv som er verd å leve, tøyes. Det er faktisk en realitet i dagens Norge.

Slik jeg ser det, kan ikke menneskeverd graderes – ikke ut fra fosterets alder, ikke ut fra fosterets egenskaper og ikke ut fra fosterets sykdom.

Jeg taler mye om det lille barnet i mors liv i dag. Jeg synes kanskje at noe av den vanskeligste problemstillingen er at det er få som taler det lille spirende livs sak i vårt land – eller, for den del, i mange andre land. Og hvem skal tale fosterets sak om ikke vi politikere, som er satt til å forvalte lovverket, skal gjøre det? Slik jeg ser det, er et spirende liv et hele. Det lille befruktete egget har, uavhengig av om det er en uke, to uker, 40 uker eller for den del to år eller sånn som jeg står her, akkurat det samme biologiske innhold. Ingenting er trukket ifra, ingenting behøver å legges til. Derfor ser jeg det slik at retten til liv må bli en realitet alt fra unnfangelsen. Det er iallfall det jeg og mange av de andre som har tatt ordet her i dag, prøver: å tale det lille spirende livs sak.

Så har også noen vært inne på den andre siden, nemlig retten til å få lov å leve. Selv om man er over 80 år og kan-

skje får hjerteinfarkt eller hjertestans, skal man også få en verdig behandling om mulig.

Det er en viktig debatt. Jeg er stolt av å kunne stå her i dag, stolt av å være medlem i et parti som gang på gang reiser denne problemstillingen. Men jeg synes at vårt – og også mitt – parti skal ta imot de gode invitasjonene som flere har kommet med fra denne talerstol. Kanskje skal man se på dette i en større bredde. Man er kanskje litt uenig i formuleringene i forslaget. Kanskje er man også litt uenig i formuleringene til vedtak. Det er synd at disse reaksjonene kom så sent, men vi tar det med oss, og jobber veldig gjerne med andre i denne sal til neste gang vi skal fremme et nytt forslag.

Line Henriette Holten Hjemdal (KrF) [12:40:43]:

Først vil jeg gi uttrykk for glede over at denne debatten blir ført med en slik seriøsitet, og at innstillingen i så stor grad preges av respekt for den saken som vi behandler.

Som mennesker har vi en egenverdi i kraft av å være menneske. Ingen av oss gjør oss fortjent til denne. Den mener jeg er gitt oss. Med mitt syn på mennesket, på samfunnet og på naturen er dette perspektivet helt grunnleggende. Dagens grunnlovsforslag berører da slik den mest fundamentale rettighet: retten til liv. Alle andre rettigheter avhenger av denne. Kanskje det er nettopp dette perspektivet, det at vi snakker om den mest grunnleggende rettighet, som gjør denne debatten så viktig, men også så vanskelig.

Representanten Foss tok i sitt innlegg opp om retten til liv trenger ytterligere grunnlovstøtte. Mitt svar på hans utfordring er et klingende ja! Vi ser jo at menneskelivet utsettes for et voksende kommersielt press. Som lovgiver mener jeg at vi ikke kan la disse markedskreftene være de styrende krefter på disse grunnleggende områdene. Retten til liv understreker mangfoldet, ulikheten, blant oss mennesker. Markedskreftene må ikke få lov til å være de rådende i forhold til å sette et idealbilde og en ensretting. Tanken om menneskeverdet og retten til liv er det beste vernet mot dette.

Dagens forslag dreier seg om retten til liv i alle livets faser, for det er det samme individ som fra befruktningen av vokser, utvikler seg, blir født og til slutt dør. I alle livets faser må vi bli møtt med respekt og verdighet, og da trengs det mer godhet og nestekjærlighet, og mindre råskap. Dette er krevende, men livet kan ikke kreve mindre av oss.

I debatten har det blitt hevdet at menneskerettigheter, menneskeverd og respekt for livet skal ses i forhold til de konkrete saker som vi har til behandling. Ja, det skulle bare mangle om ikke menneskeverdet, menneskerettigheter og respekt for livet skal ses og veies i hver eneste konkrete sak! Men med en lovfestet rett i Grunnloven ville vi også med tydelighet vise vårt syn på mennesket.

Som politiker er jeg verdiorientert og ikke systemorientert. Jeg er derfor opptatt av at det ikke må skje noen instrumentalisering av mennesket, da jeg finner en slik tankegang problematisk i forhold til selve menneskeverdet. Med dagens rivende utvikling innen bioteknologi mener jeg det er nødvendig å drøfte, stoppe opp og reflektere litt

over menneskets stilling. Som ung politiker håper jeg at vi ikke bare kan se mulighetene innen bioteknologi, men også ta inn over oss den skjøre linjen som er mellom etikk og teknikk. Med en sterkere betoning av retten til liv vil selve livet stå sterkere i møte med teknologien.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 4.

(Votering, sjå side 2025)

S a k n r . 5

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag fra Ågot Valle og Siri Hall Arnøy om ny § 110 d i Grunnloven (retten til bolig) (Innst. S. nr. 99 (2006-2007), jf. Dokument nr. 12:18 (2003-2004))

Ivar Skulstad (A) [12:45:39] (ordfører for saken): Stortinget skal i dag behandle et grunnlovsforslag, et nytt punkt d, retten til bolig, under Grunnloven § 110, om at staten skal ha plikt til å sørge for at alle får en egen bolig. Samtidig skal ikke den enkelte borger kunne bruke en slik bestemmelse i en retts sak mot staten med påstand om å få tildelt et sted å bo. Tilsvarende grunnlovsforslag ble også behandlet i forrige stortingsperiode.

Intensjonen med grunnlovsforslaget er at staten gjennom lovgivning forpliktes til å føre en sosial boligpolitikk, samtidig som det er ment å understreke at bolig er en sentral forutsetning for å kunne nyte godt av andre menneskerettigheter. Jeg regner med at representanten for SV selv vil redegjøre nærmere for forslaget.

Komiteens flertall, alle utenom Sosialistisk Venstreparti, viser til at det er bred enighet om å føre en boligpolitikk som gir alle en sjanse til å få egen bolig, selv om det er ulike syn på hva slags virkemidler som skal benyttes. Flertallet viser til at retten til en rimelig levestandard, bl.a. retten til et tilfredsstillende sted å bo, er omhandlet i FN-konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, som er inkorporert i norsk lov i lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett. Menneskerettighetene generelt og dermed også retten til en rimelig levestandard er også gitt grunnlovstøtte gjennom Grunnloven § 110 c. Flertallet understreker statens ansvar for å føre en boligpolitikk som sikrer innbyggerne i Norge et sted å bo. Kommunene har også et ansvar for å skaffe bostedsløse som ikke klarer å skaffe seg bolig selv, et sted å bo.

Derfor anbefaler jeg komiteens tilråding.

Inge Ryan (SV) [12:48:17]: Alle i Norge burde ha en plass å bo. Det er nok å se ut, utenfor Løvebakken i dag: Når vi ser det norske klimaet, er jo det et argument i seg sjøl for at man skal ha en plass å bo. Men det er også viktig å ha en plass der man hører til, en plass der man har senga si, en plass der man kan sette fra seg treningsbagen eller hva det måtte være. I det velferdssamfunnet som Norge har bygd opp gjennom mange år, er bolig etter SVs mening helt fundamentalt. Man vil fort dette utenom også

en del andre velferdstjenester dersom man ikke har en egen bolig.

Man kan spørre: Er dette noe stort problem? Er det nødvendig å fremme dette som et eget grunnlovsforslag? Etter SVs mening er det det. Det er fortsatt ca. 5 000 mennesker i Norge som er uten egen bolig. Det betyr at det er et problem som vi må ta på alvor. Sjøl om tallene har gått litt ned de siste årene, er det en veldig beskjeden reduksjon. Dessuten ser vi en utvikling, særlig nå, der boligprisene er så pass høye at vi er i ferd med å skape en del sosiale klasseskiller ved at enkelte faktisk har problemer med å komme seg inn på boligmarkedet, til tross for at de ikke har spesielle problemer. Er man i en situasjon der man ikke har foreldre man arver, eller andre man arver, og man heller ikke har noen spesielt god økonomi, så er det faktisk enkelte, særlig i de store byene, som kan risikere ikke å kunne skaffe seg sin egen bolig. De må da finne en annen type løsninger for hvordan de skal bo.

Når vi fremmer dette som et grunnlovsforslag, er det fordi vi mener at rett til bolig kommer på lik linje med f.eks. retten til arbeid, som er tatt inn i Grunnloven. Vi beklager at vi ikke får med oss resten av Stortinget på det. Vi registrerer at flertallet i komiteen også er opptatt av at folk skal ha egen bolig, og det er vi glade for, men vi syns det bør stå i Grunnloven, for på en måte å understreke alvoret i saken, og slik at det får enda høyere prioritet blant politikere på Stortinget.

Presidenten: Presidenten vil kanskje be representanten fremme forslag.

Inge Ryan (SV): Da fremmer jeg SVs forslag.

Presidenten: Da har representanten Inge Ryan fremma det forslaget han refererte til.

Per-Kristian Foss (H) [12:50:55]: Det hersker ingen tvil om at enhver har rett til en rimelig levestandard, også i forhold til bolig. Den enkeltes rett til en rimelig levestandard, herunder rett til en egnet bolig, er nedfelt i FN-konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, som er inkorporert i menneskerettighetsloven. Retten til bolig er dermed allerede ivaretatt i Grunnloven, gjennom den generelle menneskerettighetshenvisningen i § 110 c.

Høyre mener i utgangspunktet at man bør være tilbakeholden med å ta inn programklæringer om rettigheter til økonomiske ytelser eller materielle goder i Grunnloven. De rettighetsbestemmelsene vi allerede har i Grunnloven, er stort sett bestemmelser som verner den enkelte mot inngrep fra statens side. Et viktig unntak er retten til arbeid, som ble grunnlovfestet for noen tiår siden. Dette bør forbli et unntak fra Stortingets grunnlovspraksis.

Noe av problemet med slike rettigheter er at selve ordet *rett* blir mer og mer innholdstomt. Hvis en gir borgerne en rett eller en rettighet, må det ikke bare være mulig å si hva innholdet i rettigheten er. Det må også være mulig for lovgiveren å håndheve den i rimelig grad og for borgerne å forfølge saken hvis rettigheten ikke føles oppfylt.

På denne bakgrunn vil jeg anbefale Høyres gruppe å avvise forslaget.

Ola T. Lånke (KrF) [12:52:34]: Jeg vil gjøre det klart overfor representanten Ryan at i hvert fall Kristelig Folkeparti tar alle slike forslag til endringer eller tilføyeser, enten det er i Grunnloven eller andre lover, på alvor, så det ikke er noen tvil om det.

Men nå er det et bredt flertall som avviser forslaget om å ta inn en ny bestemmelse i Grunnloven om retten til bolig. Det betyr selvsagt ikke at en er uenig i at alle skal ha et sted å bo, og at det offentlige skal hjelpe til med å skaffe bolig til dem som har problemer med dette selv. Her har kommunene og den kommunale sosialtjenesten et veldig klart ansvar. Det vi er uenige om, er om det skal grunnlovfestes, naturligvis.

Selv om retten til bolig er en av flere viktige rettigheter, har vi vanskelig for å se at den er av en slik overordnet karakter at den bør inn i Grunnloven. Det bør vises varsomhet med å ta inn programklæringer av ulikt slag i Grunnloven. Det bør i hovedsak forbeholdes politikkområder som har med grunnleggende rettigheter og verdier å gjøre.

Retten til bolig er etter Kristelig Folkepartis oppfatning godt nok ivaretatt i det lovverket som vi ellers har. Boligpolitikken er dessuten et område som mest naturlig hører hjemme i politiske prioriteringer i budsjettssammenheng, og gjennom boligpolitikken skal vi sørge for at alle får en mulighet til et sted å bo.

Lodve Solholm (FrP) [12:54:30] (leiar i komiteen): Berre ein kort merknad frå Framstegspartiet si side.

Vi er med på fleirtalsmerknadene, som det går fram av innstillinga. Vi er også skeptiske til programformuleringar i Grunnlova og til kanskje å innføre rett til økonomisk underhald. Det er litt forskjell på det og det å ha rettar i høve til å kunne vere eit menneske i samfunnet. Det å ha ytringsfridom er ein rett som gjer at ingen andre hindrar deg i å ha ei ytring. Det å ha trusfridom er at ingen andre kan hindre deg i å ha ei tru og å utøve trua di. Det blir ein annan rett enn den retten som ligg i at ein skal kunne gå med Grunnlova i hand og krevje eit økonomisk oppgjør frå ein eller annan, som då skulle gi deg den retten. Det blir meir eit program, og det blir meir ein politisk debatt som – som det står i innstillinga også – skal takast i samband med dei årlege budsjetta, om ein skal ha moglegheit til å kunne få bustad, som denne saka gjeld.

Vi er ikkje ueinige i at eit politisk hovudmål for alle politiske parti er at det landet vi bur i, ikkje skal ha bustadslause. Det er heilt klart at det er eit politisk mål at alle som bur i Noreg, skal ha tak over hovudet og ein rimeleg levestandard. Men vi synest ikkje det er nødvendig å grunnlovfeste retten til bustad. Vi er meir opptekne av at vi gjer eit stykke politisk arbeid, slik at det ikkje blir for mange som eventuelt ikkje har tak over hovudet. Målsetjinga må sjølvstakt vere at alle skal ha tak over hovudet.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 5.

(Votering, sjå side 2025)

S a k n r . 6

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om embetsutnemninger m.m. 1. juli 2005-30. juni 2006 (Innst. S. nr. 111 (2006-2007), jf. St.meld. nr. 10 (2006-2007))

Berit Brørby (A) [12:57:24] (ordfører for saken): Dette er antakeligvis siste gangen vi har regjeringens melding om embetsutnevninger til behandling her i Stortinget. Og i den grad noe skal karakteriseres som et «minnemøte», slik representanten Lønning tok til orde for i saken om nedleggelse av odelsting og lagting, er dette også et minnemøte. Men kransepålegging kan også skje med et smil!

Under behandlingen av stortingsmeldingen om embetsutnevninger for 2005 hadde jeg gleden av å kunne gi honnør til departementet for at vi endelig hadde fått en form på meldingen som gav Stortinget grunnlag for en seriøs vurdering av ulike sider ved statens embetsutnevninger, og som var i samsvar med de ønsker Stortinget hadde gitt uttrykk for.

Etter å ha vurdert forholdet mellom det arbeid som nedlegges for å få fram meldingen, og den verdi meldingen har, er jeg og komiteen blitt overbevist om at Stortingets og offentlighetens informasjonsbehov kan ivaretas på andre måter. Behandlingen de siste årene har nemlig vist at den offentlige interesse for enkeltsaker er minimal. Kontroll- og konstitusjonskomiteen foretar dessuten en gjennomgang av hver enkelt ansettelse i forbindelse med kontrollen av statsrådets protokoller. Da har man alle opplysninger, herunder utvidede søkerlister, tilgjengelig. Eventuelle spørsmål vil kunne avklares i den sammenheng.

Oppmerksomheten rundt hvorledes sammensetningen av embetsverket i staten utvikler seg, er derimot et stadig tilbakevendende tema. Forholdet mellom kvinner og menn, rekruttering fra ulike deler av landet osv. er informasjon som kan være nyttig i mange sammenhenger.

En enstemmig kontroll- og konstitusjonskomite viser til at den statistiske informasjonen som i dag ligger som vedlegg til stortingsmeldingen, kan tas inn i Fornyings- og administrasjonsdepartementets budsjettproposisjon, og på den måte komme til Stortingets kunnskap. Dette vil være en god løsning. I denne proposisjonen foreligger det allerede betydelig statistisk materiale. I tråd med merkna-dene henstiller komiteen til Presidentskapet om å ta initiativ til at Stortingets forretningsordens § 12 nr. 10 bokstav a endres slik at kontroll- og konstitusjonskomiteens plikt til å behandle meldingen faller bort.

Men det at meldingen forsvinner, betyr ikke at alt er som det skal være. Andelen embetsutnevninger av kvinner har ligget relativt stabilt, mellom 26 og 31 pst. i perioden 2000–2005, og har økt til 35 pst. i 2006. For hele perioden er kvinneandelen blant ansatte 29 pst., mens 30 pst. av søkerne er kvinner. Det er altså langt fram før vi kan snakke om likevekt mellom kjønnene. Og fortsatt er det betydelige forskjeller departementene imellom. Sterkest ubalanse finner vi i Forsvarsdepartementet, Justisdepartementet og

Utenriksdepartementet, men også andre departementer bør følge utviklingen nøye. En enstemmig komitee forutsetter at Regjeringen følger utviklingen og treffer tiltak for å sikre en bedre balanse mellom kjønnene.

Med disse merkna-dene anbefaler jeg at St.meld. nr. 10 for 2006-2007, Embetsutnemninger m.m. 1. juli 2005–30. juni 2006, vedlegges protokollen – og da reelt sett protokollen.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 6.

(Votering, sjå side 2025)

S a k n r . 7

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om statsrådets protokoller for tidsrommet 1. januar–30. juni 2006 (Innst. S. nr. 112 (2006-2007))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.

(Votering, sjå side 2025)

S a k n r . 8

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens oppfølging av forvaltningsrevisjoner behandlet av Stortinget (Innst. S. nr. 113 (2006-2007), jf. Dokument nr. 3:1 (2006-2007))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.

(Votering, sjå side 2026)

T h o r b j ø r n J a g l a n d gjeninntok her presidentplassen.

Etter at det var ringt til votering, uttale

presidenten: Stortinget skal nå votere i sakene nr. 1–8.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Det foreligger en enstemmig innstilling, men siden vi nå skal gjøre vedtak om endringer i Grunnloven, vil presidenten foreslå at det votes ved navneopp-rop. – Det har ikke kommet noen innvendinger mot dette, og slik vil det bli gått fram.

Komiteen hadde innstilt:

Dokument nr. 12:1 (2003-2004) – grunnlovsforslag fra Jørgen Kosmo, Inge Lønning, Lodve Solholm, Ågot Valle, Odd Holten, Berit Brørby og Carl I. Hagen om endringer i Grunnloven §§ 20, 30, 86 og 87 og nye §§ 15 og 82 (Riksretten) – bifalles.

Grunnlovsforslaget var sålydende:

«Ny § 15 skal lyde:

Enhver, som har Sæde i Statsraadet, er pliktig til at ind-
levere sin Ansøgning om Afsked, efter at Storthinget har

fattet Beslutning om Mistillid til vedkommende Statsraad alene eller til det samlede Statsraad.

Kongen er forbunden at indvilge slig Ansøgning om Afsked.

Naar Stortinget har fattet Beslutning om Mistillid, kunne bare de Forretninger udføres, som ere nødvendige for en forsvarlig Embedsførsel.

§ 20 annet ledd skal lyde:

I de Sager som af Stortinget foranstaltes anlagte for Rigsretten, kan ingen anden Benaadning, end Fritagelse for idømt Livsstraf, finde Sted, medmindre Stortinget har givet sit Samtykke dertil.

§ 30 tredje ledd skal lyde:

Finder noget Medlem af Statsraadet, at Kongens Beslutning er stridende mot Statsformen eller Rigets Love, er det Pligt at gjøre kraftige Forestillinger derimod samt at tilføie sin Mening i Protokollen. Den der ikke saaledes har protesteret, ansees at have været enig med Kongen, og er ansvarlig derfor, saaledes som siden bestemmes, og kan af Stortinget sættes under Tiltale for Rigsretten.

Ny § 82 skal lyde:

Regjeringen skal meddele Stortinget alle de Oplysninger, der ere nødvendige for Behandlingen af de Sager, den fremlægger. Intet Medlem af Statsraadet maa fremlægge urigtige eller vildledende Oplysninger for Stortinget eller dets Organer.

§ 86 skal lyde:

Rigsretten dømmer i første og sidste Instans i de Sager, som Stortinget anlægger mod Statsraadets, Høiesterets eller Stortingets Medlemmer for strafbart eller andet retstridigt Forhold, naar de have brudt deres konstitutionelle Pligter.

De nærmere Regler om Stortingets Paatale efter denne Paragraf fastsættes ved Lov. Dog kan der ikke sættes kortere Forældelsesfrist end 15 Aar for Adgangen til at gjøre Ansvar gjældende ved Tiltale for Rigsretten.

Dommere i Rigsretten ere 6 Medlemmer valgte af Stortinget og de 5 efter Embedsalder ældste, fast udnævnte Medlemmer af Høiesteret, deriblandt Høiesterets Formand. Stortinget vælger Medlemmerne og Stedfortrædere for 6 Aar. Et Medlem af Statsraadet eller Stortinget kan ikke vælges til Medlem af Rigsretten. I Rigsretten har Høiesterets Formand Forsædet.

Den der har taget Sæde i Rigsretten som valgt af Stortinget, udtræder ikke af Retten, om den Tid, for hvilken han er valgt, udløber for Rigsrettens Behandling af Sagen er tilendebragt. Heller ikke en Høiesteretsdommer, som er Medlem af Rigsretten, udtræder af Retten, selvom han fratræder som Medlem af Høiesteret.

§ 87 skal lyde:

De nærmere Forskrifter om Sammensætningen af Rigsretten og Sagsbehandlingen fastsættes ved Lov.»

Presidenten: De som stemmer for innstillingen, svarer ja, og de som stemmer imot innstillingen, svarer nei.

Presidenten vil anmode representantene om å svare høyt og tydelig av hensyn til registreringen, og det bør være ro i salen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt, med 160 stemmer.

De 160 representantene som stemte for forslaget, var:

Hilde Magnusson Lydvo, Øyvind Halleraker, Ågot Valle, Lars Sponheim, Karin S. Woldseth, Dag Ole Teigen, Rune J. Skjælaaen, Torbjørn Hansen, Laila Dāvøy, Harald T. Nesvik, Asmund Kristoffersen, Petter Løvik, Lodve Solholm, Svein Gjelseth, May-Helen Molvær Grimstad, Jenny Klinge, Leif Helge Kongshaug, Hill-Marta Solberg, Kenneth Svendsen, Tor-Arne Strøm, Åsa Elvik, Jan Arild Ellingsen, Torny Pedersen, Alf Ivar Samuelson, Ivar Kristiansen, Anna Ljunggren, Jan Sahl, Torstein Rudihagen, Berit Brørby, Thore A. Nistad, Johannes Rindal, Tore Hagebakken, Espen Johnsen, Olemic Thommessen, Marit Nybakk, Per-Kristian Foss, Carl I. Hagen, Jan Böhler, Odd Einar Dørum, Ine Marie Eriksen Søreide, Britt Hildeng, Siv Jensen, Marianne Marthinsen, Akhtar Chaudry, Inge Lønning, Saera Khan, Christian Tybring-Gjedde, Trine Skei Grande, Truls Wickholm, Hans Olav Syversen, Øyvind Vaksdal, Tore Nordtun, Bent Høie, Kjell Arvid Svendsen, Solveig Horne, Eirin Kristin Sund, Ketil Solvik-Olsen, Finn Martin Vallernes, Gunnar Kvasheim, Torfinn Opheim, Magnhild Meltveit Kleppa, Hallgeir H. Langeland, Bjørg Tørresdal, Reidar Sandal, Erling Sande, Åge Starheim, Ingrid Heggø, Gunvald Ludvigsen, Sigvald Oppebøen Hansen, Bård Hoksrud, Gunn Olsen, Terje Aasland, Kåre Fostervold, Kari Lise Holmberg, Bendiks H. Arnesen, Øyvind Korsberg, Anne Marit Bjørnflaten, Per-Willy Amundsen, Ole-Anton Teigen, Tove Karoline Knutsen, Gerd Janne Kristoffersen, Arild Stokkan-Grande, Lars Peder Brekk, Robert Eriksson, Inge Ryan, André N. Skjelstad, Knut Gravvær, Jorodd Asphjell, Per Sandberg, Aud Herbjørg Kvalvik, Eva Kristin Hansen, Randi Sollie Denstad, Tord Lien, Arne L. Haugen, Ola T. Lånke, Sonja Mandt-Bartholsen, Per Ove Width, Steinar Gullvåg, Anders Anundsen, Tom Strømstad Olsen, Inga Marte Thorkildsen, Signe Øye, Ulf Leirstein, Svein Roald Hansen, Jon Jæger Gåsvatn, Martin Engeset, Irene Johansen, Vigdis Giltun, May Hansen, Line Henriette Holten Hjemdal, Freddy de Ruiter, Torbjørn Andersen, Inger Løite, Åse Gundhild Woie Due-sund, Henning Skumsvoll, Rolf Terje Klungland, Dagrun Eriksen, Peter Skovholt Gitmark, Åse M. Schmidt, Anne Margrethe Larsen, Anniken Huitfeldt, Morten Høglund, Cathrin Bretzeg, Sverre Myrli, Hans Frode Kielland Asmyhr, Vidar Bjørnstad, Rolf Reikvam, Borghild Tenden, Kari Kjønås Kjos, Gunvor Eldegard, Sonja Irene Sjøli, Marianne Aasen Agdestein, Ib Thomsen, André Oktay Dahl, Dagfinn Sundsbø, Thorbjørn Jagland, Ulf Erik Knudsen, Sigrun Eng, Trond Helleland, Jørund Rytman, Lise Christoffersen, Torgeir Micaelsen, Per Olaf

Lundteigen, Eva M. Nielsen, Alf E. Jakobsen, Jan-Henrik Fredriksen, Olav Gunnar Ballo, Vera Lysklætt, Anette Trettebergstuen, Eirin Faldet, Per Roar Bredvold, Ivar Skulstad, Trygve Slagsvold Vedum, Thomas Breen, Karin Andersen, Olav Akselsen, Arne Sortevik, Per Rune Henriksen, Gjermund Hagesæter, Ingebrigt S. Sørfonn.

Følgende 9 representanter var fraværende:

Bjørn Jacobsen, Heikki Holmås, Elisabeth Aspaker, Børge Brende, Svein Flåtten, Jan Tore Sanner, Magnar Lund Berge, Gunnar Gundersen, Erna Solberg.

Votering i sak nr. 2

Presidenten: Presidenten gjør oppmerksom på at det må gjøres en tilføyelse i innstillingens forslag til vedtak under romertall I. Før setningen «§ 14 b blir 14 a» skal følgende tas inn: «§ 14 a oppheves.»

Komiteen hadde innstilt:

I

I Stortingets forretningsorden gjøres følgende endringer:

§ 12 annet ledd nr. 10 første ledd bokstav f skal lyde:

rapporter fra *Stortingets ansvarskommisjon* og stortingsoppnevnte granskingskommisjoner

§ 12 annet ledd nr. 10 nytt fjerde ledd skal lyde:

Komiteen behandler også saker der Stortinget skal ta stilling til hvorvidt konstitusjonelt ansvar skal gjøres gjeldende, herunder om Stortingets ansvarskommisjon skal anmodes om å foreta nødvendige undersøkelser for å klarlegge grunnlaget for slikt ansvar, jf. lov om rettergangsmåten i riksrettssaker av 5. februar 1932 nr. 2. En tredjedel av komiteens medlemmer kan kreve at komiteen av eget tiltak skal ta en slik sak opp til behandling. Komiteen skal avgjøre innstilling om de saker den tar opp til behandling. Dersom komiteen finner at forhold i en ekstern henvendelse vedrørende brudd på konstitusjonelle plikter ikke kan påtales ved riksrett, skal henvendelsen oversendes rette påtalemyndighet. Komiteen kan dessuten vedta at en henvendelse ikke skal fremlegges for Stortinget når de forhold den omhandler åpenbart ikke kan føre til noe. Henvendelsen skal legges frem for Stortinget ved innstilling dersom en tredjedel av komiteens medlemmer krever det. Den som har fremmet henvendelsen skal underrettes om utfallet av behandlingen. Når beslutning om tiltale for riksrett er fattet, handler komiteen på Stortingets vegne under forberedelsen og utførelsen av saken.

§ 12 annet ledd nr. 10 nytt femte ledd skal lyde:

Før andre komiteer enn kontroll- og konstitusjonskomiteen avgir en innstilling der det fremmes forslag om at konstitusjonelt ansvar skal gjøres gjeldende eller forslag om å iverksette undersøkelser som nevnt i § 45 a, skal utkast til innstilling fra vedkommende komité forelegges kontroll- og konstitusjonskomiteen til uttalelse.

Nåværende fjerde til sjette ledd blir sjette til åttende ledd.

§ 14 a oppheves.

§ 14 b blir § 14 a.

§ 30 første ledd nytt tredje punktum skal lyde:

Forslag om at konstitusjonelt ansvar skal gjøres gjeldende eller forslag om å iverksette undersøkelser som nevnt i § 45 a, skal likevel sendes kontroll- og konstitusjonskomiteen dersom forholdet ikke allerede har vært behandlet av eller forelagt for komiteen, jf. § 12 annet ledd nr. 10.

Nåværende tredje punktum blir fjerde punktum, og skal lyde:

I særskilte tilfelle kan vedkommende ting med to tredjedels flertall vedta å sette bestemmelsene i første og annet punktum ut av kraft.

Ny § 45 a skal lyde:

Ved beslutning som krever tilslutning fra en tredjedel av Stortingets medlemmer, kan Stortinget anmode Stortingets ansvarskommisjon om å iverksette undersøkelser for å klarlegge om det er grunnlag for å ta ut tiltale for riksrett i henhold til Grunnloven § 86. Dette gjelder likevel ikke dersom Stortinget i samme sak vedtar at det skal, eller ikke skal tas ut tiltale mot den eller de personer undersøkelsene vil være rettet mot for de forhold som omfattes av anmodningen.

II

Endringene trer i kraft samtidig med endringene i lov 5. februar 1932 nr. 1 om straff for handlinger som påtales ved riksrett og lov 5. februar 1932 nr. 2 om rettergangsmåten i riksrettssaker omhandlet i Dokument nr. 8:22 (2006-2007), jf. Innst. O. nr. 38 (2006-2007).

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling – med den foretatte tilføyelse – ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 3

Presidenten: Det foreligger en enstemmig innstilling, men siden vi også her skal gjøre vedtak om endring i Grunnloven, vil presidenten foreslå at det votes ved navneopprop. – Ingen innvendinger er kommet mot det, og vi går fram som foreslått.

Komiteen hadde innstilt:

Dokument nr. 12:14 (2003-2004) – grunnlovsforslag fra Jørgen Kosmo, Berit Brørby, Siri Hall Arnøy, Olav Gunnar Ballo og Kjell Engebretsen om endringer i Grunnloven § 17, § 49, § 73 alternativ 4, § 74, §§ 76-78 og II ikrafttredelse, med sikte på å oppheve inndelingen av Stortinget i to avdelinger (Odelstinget og Lagtinget) – bifalles.

§ 73 alternativene 1, 2 og 3 – bifalles ikke.
Grunnlovsforslaget var sålydende:

«§ 17 første punktum skal lyde:

Kongen kan give og ophæve Anordninger, der angaa Handel, Told, Næringsveie og Politi; dog maa de ikke stride mot Konstitutionen og de (saaledes som efterfølgende §§ 76, 77, 78 og 79 bestemme) af Stortinget givne Love.

§ 49 skal lyde:

Folket udøver den lovgivende Magt ved Stortinget.

§ 73 skal lyde:

Alternativ 1:

Stortinget udnævner en Præsident, fire Vice-Præsidenter og en Sekretær. Storting kan ikke holdes, medmindre mindst Halvdelen af dets Medlemmer ere tilstede. Dog kan ikke Grundlovsforslag behandles, medmindre mindst to Trediedele af Stortingets Medlemmer ere tilstede.

Alternativ 2:

Stortinget udnævner en Præsident, fire Vice-Præsidenter og to Sekretærer. Storting kan ikke holdes, medmindre mindst Halvdelen af dets Medlemmer ere tilstede. Dog kan ikke Grundlovsforslag behandles, medmindre mindst to Trediedele af Stortingets Medlemmer ere tilstede.»

Alternativ 3:

Stortinget udnævner en Præsident, fem Vice-Præsidenter og en Sekretær. Storting kan ikke holdes, medmindre mindst Halvdelen af dets Medlemmer ere tilstede. Dog kan ikke Grundlovsforslag behandles, medmindre mindst to Trediedele af Stortingets Medlemmer ere tilstede.

Alternativ 4:

Stortinget udnævner en Præsident, fem Vice-Præsidenter og to Sekretærer. Storting kan ikke holdes, medmindre mindst Halvdelen af dets Medlemmer ere tilstede. Dog kan ikke Grundlovsforslag behandles, medmindre mindst to Trediedele af Stortingets Medlemmer ere tilstede.

§ 74 annet ledd skal lyde:

Naar Stortingets Forhandlinger ere aabnede, have Statsministeren og Statsraaderne Ret til at møde i Stortinget og lige med sammes Medlemmer, dog uden at afgive Stemme, at deltage i de forefaldende Forhandlinger, forsaavidt disse holdes for aabne Døre, men i de Sager, som forhandles for lukkede Døre, kun forsaavidt det af Stortinget maatte tilstedes.

§ 76 skal lyde:

Enhver Lov skal først foreslaaes paa Stortinget, enten af dets egne Medlemmer, eller af Regjeringen ved en Statsraad.

Efter at Forslaget der er antaget, skal ny Deliberation finde Sted i Stortinget, som enten bifalder eller forkaster det. I sidste Tilfælde skal Forslaget, med de af Stortinget tilføjede Anmerkninger, på ny tages i Overveielse af Stor-

thinget, som enten henlægger Forslaget eller antager det med de nævnte Anmerkninger.

Imellem enhver saadan Deliberation maa, i det mindste, tre Dage hengaa.

§ 77 skal lyde:

Naar en Lovbeslutning to paa hinanden følgende Gange er bifaldt af Stortinget, sendes den til Kongen med Anmodning om at erholde hans Sanktion.

§ 78 annet ledd skal lyde:

Billiger han den ikke, sender han den tilbage til Stortinget med den Erklæring, at han ikke for Tiden finder det tjenligt at sanktionere den. Beslutningen maa i dette Tilfælde ikke mere af det da samlede Storting forelægges Kongen.

II

Forandringer i §§ 17, 49, 73, 74 og 76-78 trer i kraft 1. oktober 2009.»

Presidenten: Presidenten vil igjen anmode om at det svares høyt, slik at stemmene kan bli registrert.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 159 stemmer mot 1 stemme.

De 159 representantene som stemte for forslaget, var:

Per Sandberg, Aud Herbjørg Kvalvik, Eva Kristin Hansen, Randi Sollie Denstad, Tord Lien, Arne L. Haugen, Ola T. Lånke, Sonja Mandt-Bartholsen, Per Ove Width, Steinar Gullvåg, Anders Anundsen, Tom Strømstad Olsen, Inga Marte Thorkildsen, Signe Øye, Ulf Leirstein, Svein Roald Hansen, Jon Jæger Gåsvatn, Martin Engeset, Irene Johansen, Vigdis Giltun, May Hansen, Line Henriette Holten Hjemdal, Freddy de Ruitter, Torbjørn Andersen, Inger Løite, Åse Gunhild Woie Duesund, Henning Skumsvoll, Rolf Terje Klungland, Dagrun Eriksen, Peter Skovholt Gitmark, Åse M. Schmidt, Anne Margrethe Larsen, Anniken Huitfeldt, Morten Høglund, Cathrin Bretzeg, Hans Frode Kielland Asmyhr, Vidar Bjørnstad, Rolf Reikvam, Borghild Tenden, Kari Kjønaas Kjos, Gunvor Eldegard, Sonja Irene Sjøli, Marianne Aasen Agdestein, Ib Thomsen, André Oktay Dahl, Dagfinn Sundsbø, Thorbjørn Jagland, Ulf Erik Knudsen, Sigrun Eng, Trond Helleland, Jørund Rytman, Lise Christoffersen, Torgeir Micaelsen, Per Olaf Lundteigen, Eva M. Nielsen, Alf E. Jakobsen, Jan-Henrik Fredriksen, Olav Gunnar Ballo, Vera Lysklætt, Anette Trettebergstuen, Eirin Faldet, Per Roar Bredvold, Ivar Skulstad, Trygve Slagsvold Vedum, Thomas Breen, Karin Andersen, Olav Akselsen, Arne Sortevik, Per Rune Henriksen, Gjermund Hagesæter, Ingebrigt S. Sørfonn, Hilde Magnusson Lydvo, Øyvind Halleraker, Ågot Valle, Lars Sponheim, Karin S. Woldseth, Dag Ole Teigen, Rune J. Skjælaaen, Torbjørn Hansen, Laila Dāvøy, Harald T. Nesvik, Asmund Kristoffersen, Petter Løvik, Lodve Solholm, Svein Gjølseth, May-Helen Molvær Grimstad, Jenny Klinge, Leif

Helge Kongshaug, Hill-Marta Solberg, Kenneth Svendsen, Tor-Arne Strøm, Åsa Elvik, Jan Arild Ellingsen, Torny Pedersen, Alf Ivar Samuelsen, Ivar Kristiansen, Anna Ljunggren, Jan Sahl, Torstein Rudihagen, Berit Brørby, Thore A. Nistad, Johannes Rindal, Tore Hagebakken, Espen Johnsen, Olemic Thommessen, Marit Nybakk, Per-Kristian Foss, Carl I. Hagen, Jan Bøhler, Odd Einar Dørum, Ine Marie Eriksen Søreide, Britt Hildeng, Siv Jensen, Marianne Marthinsen, Akhtar Chaudhry, Inge Lønning, Saera Khan, Christian Tybring-Gjedde, Trine Skei Grande, Truls Wickholm, Hans Olav Syversen, Øyvind Vaksdal, Tore Nordtun, Bent Høie, Kjell Arvid Svendsen, Solveig Horne, Eirin Kristin Sund, Ketil Solvik-Olsen, Finn Martin Vallersnes, Gunnar Kvasheim, Torfinn Opheim, Magnhild Meltveit Kleppa, Hallgeir H. Langeland, Bjørg Tørresdal, Reidar Sandal, Erling Sande, Åge Starheim, Ingrid Heggø, Gunvald Ludvigsen, Sigvald Oppebøen Hansen, Bård Hoksrud, Gunn Olsen, Terje Aasland, Kåre Fostervold, Kari Lise Holmberg, Bendiks H. Arnesen, Øyvind Korsberg, Anne Marit Bjørnflaten, Per-Willy Amundsen, Ole-Anton Teigen, Tove Karoline Knutsen, Gerd Janne Kristoffersen, Arild Stokkan-Grande, Lars Peder Brekk, Robert Eriksson, Inge Ryan, André N. Skjelstad, Knut Gravvær, Jorodd Asphjell.

Representanten som stemte mot forslaget, var Sverre Myrli.

Følgende 9 representanter var fraværende:

Børge Brende, Svein Flåtten, Jan Tore Sanner, Magnar Lund Berge, Gunnar Gundersen, Erna Solberg, Bjørn Jacobsen, Heikki Holmås, Elisabeth Aspaker.

Votering i sak nr. 4

Presidenten: Under debatten har Ingebrigt S. Sørfonn satt fram et forslag på vegne av Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Dokument nr. 12:11 (2003-2004) – grunnlovsforslag fra Åse Gunhild Woie Duesund, Dagrun Eriksen og Per Steinar Osmundnes om ny § 95 a i Grunnloven (Vern av liv) – bifalles.»

Det voterer alternativt mellom dette forslaget og innstillingen fra komiteen, og presidenten foreslår at det voterer på vanlig måte med voteringsanlegg. – Det anses vedtatt.

Komiteen hadde innstilt:

Dokument nr. 12:11 (2003-2004) – grunnlovsforslag fra Åse Gunhild Woie Duesund, Dagrun Eriksen og Per Steinar Osmundnes om ny § 95 a i Grunnloven (Vern av liv) – bifalles ikke.

Votering :

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Kristelig Folkeparti ble innstillingen bifalt med 148 mot 12 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 13.27.46)

Votering i sak nr. 5

Presidenten: Under debatten har Inge Ryan satt fram et forslag på vegne av Sosialistisk Venstreparti om at grunnlovsforslaget bifalles. Forslaget lyder:

«Dokument nr. 12:18 (2003-2004) grunnlovsforslag fra Ågot Valle og Siri Hall Arnøy om ny § 110 d i Grunnloven (retten til bolig), alternativ A – bifalles.»

Det voterer alternativt mellom dette forslaget og innstillingen fra komiteen, og presidenten foreslår at det voterer på vanlig måte med voteringsanlegg.

Komiteen hadde innstilt:

Dokument nr. 12:18 (2003-2004) – grunnlovsforslag fra Ågot Valle og Siri Hall Arnøy om ny § 110 d i Grunnloven (retten til bolig), alternativene A og B – bifalles ikke.

Votering :

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble innstillingen bifalt med 146 mot 12 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 13.28.46)

Votering i sak nr. 6

Komiteen hadde innstilt:

St.meld. nr. 10 (2006-2007) – embetsutnemningar m.m. 1. juli 2005-30. juni 2006 – vedlegges protokollen.

Votering :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 7

Komiteen hadde innstilt:

Statsrådets protokoller for tidsrommet 1. januar-30. juni 2006 – vedkommende:

Statsministerens kontor
Arbeids- og inkluderingsdepartementet
Barne- og likestillingsdepartementet
Finansdepartementet
Fiskeri- og kystdepartementet
Fornyings- og administrasjonsdepartementet
Forsvarsdepartementet
Helse- og omsorgsdepartementet
Justis- og politidepartementet
Kommunal- og regionaldepartementet
Kultur- og kirke departementet
Kunnskapsdepartementet
Landbruks- og matdepartementet
Miljøvern departementet
Nærings- og handelsdepartementet
Olje- og energidepartementet

Samferdselsdepartementet
Utenriksdepartementet og
Utenriksdepartementet – utviklingssaker
– vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 8

Komiteen hadde innstilt:

Dokument nr. 3:1 (2006-2007) – Riksrevisjonens oppfølging av forvaltningsrevisjoner behandlet av Stortinget – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

S a k n r . 9

Referat

1. (130) Rammauke for garantiordninga for byggjelån under Garanti-Instituttet for Eksportkreditt (GIEK) (St.prp. nr. 43 (2006-2007))
Enst.: Sendes finanskomiteen.
2. (131) Særskilt melding fra Sivilombudsmannen (Stortingets ombudsmann for forvaltningen) Om-

budsmannens undersøkelse av Politiets utlendingsinternat på Trandum (Dokument nr. 4:1 (2006-2007))

- Enst.: Sendes kontroll- og konstitusjonskomiteen.
3. (132) Endringer i statsbudsjettet for 2007 under Helse- og omsorgsdepartementet (St.prp. nr. 44 (2006-2007))
Enst.: Sendes helse- og omsorgskomiteen.
4. (133) Samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 153/2006 av 8. desember 2006 om innlemmelse i EØS-avtalen av forordning 1419/2006 om sjøtransport (St.prp. nr. 42 (2006-2007))
Enst.: Sendes næringskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenrikskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
5. (134) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Torbjørn Hansen, Gunnar Gundersen, Peter Skovholt Gitmark og Bent Høie om å fjerne boplikten og prisreguleringen av landbrukseiendom (Dokument nr. 8:40 (2006-2007))
Enst.: Sendes næringskomiteen.
6. (135) Utbygging og finansiering av rv 108 Ny Kråkerøyforbindelse i Fredrikstad kommune i Østfold (St.prp. nr. 41 (2006-2007))
Enst.: Sendes transport- og kommunikasjonskomiteen.

Presidenten: Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet i henhold til forretningsordenens § 37 a før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 13.31.
